

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА БІЗНЕС-АДМІНІСТРУВАННЯ КАФЕДРА
ЕКОНОМІКИ ПОВІТРЯНОГО ТРАНСПОРТУ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач випускової кафедри

_____ О. Ареф'єва
“ _____ ” _____ 2021 р.

ВИПУСКНА РОБОТА

(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)

ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВР
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 051 «ЕКОНОМІКА»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА «ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА»

Тема: «Капітальні вкладення та шляхи підвищення ефективності їх використання»

Виконавець: Бондар Назар Вікторович

Керівник: к.е.н., доцент Андрієнко Марія Михайлівна

Нормоконтролер: к.е.н., доцент Полоус О.В.

КИЇВ 2021

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки та бізнес-адміністрування

Кафедра економіки повітряного транспорту

Спеціальність: 051 «Економіка»

Освітньо-професійна програма: «Економіка підприємства»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач випускової кафедри

_____ О. Ареш'єва

« ____ » _____ 2021 р.

ЗАВДАННЯ

на виконання випускної роботи

Бондара Назара Вікторовича

1. Тема роботи «Капітальні вкладення та шляхи підвищення ефективності їх використання» затверджена наказом ректора від 02.04.2021 р. № 544/ст.
2. Термін виконання роботи: з 17.05.2021 р. по 07.06.2021 р.
3. Вихідні дані роботи: плани, звіти, фінансова звітність, законодавчі та нормативні акти, статистичні дані, наукові та методичні праці вітчизняних та зарубіжних вчених, електронні інформаційні джерела.
4. Зміст пояснювальної записки: Вступ. Теоретичні засади дослідження капітальних вкладень. Оцінка виробничо-господарської діяльності та капіталовкладень ПАТ «Жміївське». Висновки.
5. Перелік обов'язкового ілюстративного матеріалу: Структура грошової виручки ПАТ "Жміївське" Показники обсягів роботи ПАТ "Жміївське" Оцінка фінансового стану ПАТ "Жміївське", Показники розміру ПАТ "Жміївське", Оцінка ліквідності ПАТ "Жміївське", Оцінка фінансової стійкості ПАТ "Жміївське", Оцінка ділової активності ПАТ "Жміївське", Склад витрат на зміст і експлуатацію устаткування ПАТ "Жміївське", Склад витрат на зміст і експлуатацію устаткування ПАТ "Жміївське", Зміна суми капітальних вкладень для формування основного стада поголів'я молодняку на вартість 1 голови ремонтного молодняку у 2020 році, Управлінська структура підприємства, Розрахунок капітальних витрат на ПАТ "Жміївське".

6. Календарний план-графік

№ пор.	Завдання	Термін виконання	Підпис керівника
1.	Видача завдання	17.05.2021	
2.	Дослідити теоретичні засади капітальних вкладень	18.05.2021-23.05.2021	
3.	Провести оцінку виробничо-господарської діяльності та капіталовкладень ПАТ «Жміївське»	24.05.2021-30.05.2021	
4.	Написання вступу та висновків	31.05.2021-03.06.2021	
5.	Оформлення пояснювальної записки, графічного матеріалу, підготовка доповіді, передзахист	04.06.2021-06.06.2021	
6.	Проходження нормоконтролю, перевірка на плагіат, оформлення документів до захисту, рецензування роботи, подання роботи на кафедрі	07.06.2021-10.06.2021	

7. Дата видачі завдання: 17.05.2021 р.

Керівник випускної роботи _____ Андрієнко М.М.
(підпис керівника)

Завдання прийняв до виконання _____ Бондар Н.В.
(підпис випускника)

АНОТАЦІЯ

Пояснювальна записка до випускної роботи «Капітальні вкладення та шляхи підвищення ефективності їх використання» 106 с., 21 табл., 50 літературних джерел, 5 додатків.

КАПІТАЛЬНІ ВКЛАДЕННЯ, ЕФЕКТИВНІСТЬ КАПІТАЛОВКЛАДЕНЬ,
КАПІТАЛ, ІНВЕСТИЦІЇ, ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ПІДПРИЄМСТВО,

Об'єкт дослідження – ПАТ "Жміївське", яке зареєстровано рішенням Іванківської районної державної адміністрації Київської області від 6 березня 2000 року.

Предмет дослідження – аналіз ефективності капітальних вкладень сільськогосподарського підприємства.

Мета дипломної роботи – є вивчення теоретичних, методологічних і практичних особливостей процесу капіталовкладення та шляхів підвищення їх використання

Для досягнення цієї мети в роботі поставлено та вирішено такі задачі:

- визначення теоретичної сутності поняття капіталовкладення;
- вивчення методології визначення ефективності капіталовкладення;
- аналіз ефективності капітальних вкладень підприємства;
- визначення напрямів подальшого вкладання капіталу сільськогосподарським підприємством.

Серед методів аналізу економічної інформації головними були: індексний, приведення витрат, дисконтування, розрахунково-конструктивний, аналізу динамічних процесів, табличного зображення, економічного аналізу, інвестиційного планування й контролю.

Пропозиції та рекомендації щодо напрямів вкладання капіталу ПАТ «ЖМІЇВСЬКЕ» будуть доцільними та раціональними для сільськогосподарського підприємства.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КАПІТАЛЬНИХ ВКЛАДЕНЬ	8
1.1. Економічна сутність капітальних вкладень	8
1.2. Класифікація, види та напрями вкладення капітальних вкладень.....	20
1.3. Оцінка ефективності капіталовкладень.....	23
Висновок до першого розділу.....	33
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА КАПІТАЛОВКЛАДЕННЯ ПАТ «ЖМІЇВСЬКЕ»	36
2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства	36
2.2. Ефективність виробничо-господарської діяльності підприємства.....	40
2.3. Аналіз ефективності капіталовкладень підприємства.....	52
2.4. Пропозиції подальшого розвитку підприємства за рахунок капіталовкладень.....	58
Висновок до другого розділу.....	72
ВИСНОВКИ	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	79
ДОДАТКИ	84

ВСТУП

Сучасний етап розвитку економіки України характеризується суттєвими змінами зовнішнього та внутрішнього середовища господарювання, відбувається прискорення темпів науково-технічного прогресу, і як наслідок, загострює конкуренцію в пропозиції нових товарів і послуг, а також поліпшенні їх якісних характеристик. В зв'язку з цим стійкість економічного стану більшості суб'єктів господарювання значною мірою визначається темпами і масштабами здійснення капітальних вкладень, що дозволяє своєчасно і швидко реагувати на умови конкурентної боротьби, що постійно змінюються, шляхом використання різних нововведень. Вказані тенденції підкреслюють необхідність і пріоритетність діяльності пов'язаної з вкладенням капіталу в Україні. Все це вимагає адаптації підприємств до нових умов. Здатність до адаптації значною мірою залежить від ефективності системи управління, що діє, важливою функцією якої є планування. Отже необхідність удосконалення діяльності підприємства з планування процесів капіталовкладення обумовлена тим, що саме за допомогою планування відбувається забезпечення підприємства необхідними ресурсами й підвищення ефективності його діяльності в майбутньому.

Об'єкт дослідження – ПАТ "Жміївське", яке зареєстровано рішенням Іванківської районної державної адміністрації Київської області від 6 березня 2000 року.

Предмет дослідження – аналіз ефективності капітальних вкладень сільськогосподарського підприємства.

Мета дипломної роботи – є вивчення теоретичних, методологічних і практичних особливостей процесу капіталовкладення та шляхів підвищення їх використання

Для досягнення цієї мети в роботі поставлено та вирішено такі задачі:

- визначення теоретичної сутності поняття капіталовкладення;
- вивчення методології визначення ефективності капіталовкладення;

- аналіз ефективності капітальних вкладень підприємства;
- визначення напрямів подальшого вкладання капіталу сільськогосподарським підприємством.

Серед методів аналізу економічної інформації головними були: індексний, приведення витрат, дисконтування, розрахунково-конструктивний, аналізу динамічних процесів, табличного зображення, економічного аналізу, інвестиційного планування й контролю.

В якості теоретичної та методологічної основи в роботі використано літературні джерела вітчизняних і закордонних авторів по темі дипломної роботи.

Робота викладена на 106 с., містить 19 табл., 50 літературних джерел, 5 додатків.

Nazar VIKTOROVICH

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КАПІТАЛЬНИХ ВКЛАДЕНЬ

1.1. Економічна сутність капітальних вкладень

Незважаючи на застосування терміну „капітал” понад вісім століть, як суспільно-економічна категорія виник він значно раніше. Оскільки формування капіталістичного способу виробництва здійснювалося на основі попередніх феодальних або рабовласницьких відносин, та в процесі трансформації цих відносин у нові, найбільш прийнятні для функціонування капіталу. У такі переломні стадії розвитку людства виникав не капітал як такий, а лише створювалися його певні визначені форми, а потреба в його формуванні витікала з самої природи людини економічної. Адже, щоб жити людині потрібно діяти й отримувати економічний результат від такої дії. Для здійснення економічних дій людина використовує певні засоби виробництва в результаті виробничого використання яких вона отримує певні можливості для задоволення власних споживчих потреб.

Капітал як економічна категорія вирізняється історизмом. Із зміною економічних відносин виникала потреба в уточненні його сутнісних характеристик, у яких кожного разу на перший план висувалася одна з його сутнісних ознак, яка в конкретних умовах найповніше відповідала характеру суспільних відносин щодо розподілу додатково отримуваної вартості.

Так, ще Аристотель, не вживаючи терміну „капітал”, розглядав його як багатство, під чим розумів „велику кількість грошей, завдяки яким наживають статки”

Уже при перших застосуваннях терміну „капітал” (наприклад св. Бернадіно із Сієн), який походить від латинського слова „caput” – голова, він розглядається знову ж таки як певна сила, що породжує багатство.

У науковій літературі одними із перших термін використали меркантилісти й фізіократи, вишукуючи природу виникнення, джерело багатства. Виходячи із сутності своєї школи меркантилісти вбачали природу багатства (специфічного для періоду початкового накопичення) у грошах у формі капіталу вкладеного у торгівлю.

Фізіократи вважали капіталом (за їхньою термінологією – аванси) лише той, який вкладений у землеробство.

За термінологією Франсуа Кене (Франція): капітал – це засоби сільськогосподарського виробництва – найбільш близького до природного. За Кене капітал поділяється на початковий авансований (засоби виробництва довготривалого використання, які не вимагають щорічної заміни) та такий, що вкладається щорічно (такі засоби, які повинні щорічно поновлюватися).

Таке бачення сутності й природи капіталу цілком виправдане за часів формування школи фізіократів зважаючи на суспільно-економічний устрій та переважний розвиток землеробства.

Уже на початковому етапі вивчення природи капіталу відбувається проекція стану економічних відносин у суспільстві та власних поглядів дослідників на природу виникнення капіталу. Меркантилісти були переважно представниками торгових кіл й зароджуваної буржуазії, а фізіократи представляли інтереси дворянства й крупних землевласників.

На початку формування класичної економічної школи У. Петті, який вагомим чином знаходився під впливом поглядів фізіократів, вбачав чотири фактори формування багатства: основні – земля і праця, додаткові – кваліфікація й мистецтво працівника та засоби праці (запаси, матеріали тощо) Родоначальник класичної економічної школи А. Сміт уже не пов'язував капітал головним чином із землеробством й трактував це поняття як сутність (запаси), які використовуються для виробництва, переробки або придбання товарів (обміну на товар) з метою їх вигідного перепродажу – тобто для отримання прибутку. Поряд з тим, капітал як такий за А. Смітом залишається у власності його власника та слугує джерелом доходу власника А. Сміт, а згодом й інші

Опонентами класичної школи були представники історичної школи. Вони розглядали капітал як лише один із факторів формування доходу та водночас виокремлювали його від землі. Так, згідно поглядом одного із авторів трифакторної концепції Жана-Батиста Сея, джерелом вартості та виникнення доходу є земля, капітал і праця. Роботи представників австрійської школи, розробників теорії граничної корисності та теорії граничних величин, здебільшого стосувалися не сутності капіталу, а споживацького вибору. Тим не менш вони досліджували й розподіл інвестиційних ресурсів (та капіталу) з позиції корисності та в умовах вибору. Одним із найвидатніших дослідників капіталу став К.Маркс, який здебільшого розглядав дану категорію в антагонізмі з працею та її оплатою, вважаючи джерелом походження капіталу неоплачену працю найманих працівників. Він розглядав капітал як певну субстанцію, суть якої проявляється у постійному русі та обігу, у взаємодії живої праці та уречевлених засобів виробництва. Капітал за К. Марксом – соціально-економічна категорія, яка являє собою самозростаючу вартість у власності роботодавця, слугує джерелом його збагачення. Представники неокласичної школи (А. Маршал й інші) розглядали суть капіталу на рівні держави, як сукупність засобів виробництва у їх взаємодії із працею та землею, та на рівні окремого власника, як частину його нагромадження, що може бути ним використана для отримання доходу.

Суб'єктивісти розглядали капітал як виробничу сутність від первинних праці й землі. Саме їх складовими (витратами) у попередній час визначається величина капіталу – як засобу, що виробляє дохід. Крім того, капітал розрізняється у різних виробництвах (галузях) - відмінністю часу виробничого циклу, упродовж якого формується дохід власника капіталу. „Гранична корисність” капіталу – приріст доходу на одиницю приросту капіталу. Інституціоналісти, навпаки, применшували роль капіталу, оскільки основним фактором економічного зростання вважали не капітал як такий, а людську творчість – професійну майстерність, науку, винаходи, нововведення тощо.

Відомий англійський економіст Дж. Хікс розглядав капітал як сукупність товарів виробничого призначення, а П.Хейне - як виготовлені засоби виробництва або блага, які можна використовувати для виробництва майбутніх благ. До того ж, отримання доходу пов'язується не лише із зазначеними речовими факторами виробництва, а й особистим, людським фактором. Якщо перші отримали назву “фізичний капітал”, то другі - “людський капітал”, до якого відносять знання, звички, енергію людей, а інвестиціями у “людський капітал” є витрати на розвиток та здобуття освіти, інформації, кваліфікації, на підтримання здоров'я, на виховання дітей тощо. За результатами досліджень динаміки валових внутрішніх і чистих іноземних інвестицій, проведених Всесвітнім банком за 25- річний період у різних регіонах світу, виявлено, що в структурі національного багатства поряд з відтворювальним і природним капіталом домінує людський капітал. Отже, одним з важливіших факторів відтворення є накопичення знань, уміння, професіоналізму, здоров'я й інших характеристик населення, на підтримку яких у світі щорічно витрачається 15-20 трлн. дол. Прихильники теорії “людського капіталу” його складовою вважають навіть особисту чесність у людських стосунках. Сучасні західні науковці, розкриваючи матеріально-речову структуру капіталу, пов'язали його не тільки з благами, а й часом.

Дж. М. Кейнса розглядав капітал як багатство, здатне приносити доход. Він одним із перших звертав увагу на можливість альтернативного застосування капіталу. Сучасні підходи відрізняються більш значною лаконічністю. Так, за І.Шумпетером капітал – це „фонд купівельної сили”, за рахунок якого купляються засоби виробництва для застосування з метою якісного розвитку суспільства. Функція капіталу – саме в забезпеченні технічного, технологічного, суспільного прогресу в часі .

Досліджуючи сучасну школу Ю.Н. Лагінов відзначає, що згідно узагальнення понять її основних представників капітал – це засоби виробництва, що призначені для отримання доходу, який досягається їх взаємодією з землею, працею й підприємницькими здібностями.

Наприклад В.В. Попова відзначає: „капітал нами розглядається як уречевлена праця у вигляді основних виробничих засобів, наприклад будівель, споруд, доріг, мостів. Накопиченні в такому вигляді засоби виробництва істотно підвищують віддачу від використання живої праці, оскільки її капіталоозброєність впливає на зростання продуктивності й сприяє накопиченню національного багатства. Нині межі економічного змісту цього терміну істотно розширилися, під капіталом розуміються не лише уречевлені фактори виробництва, але й людські – будівлі, споруди, кваліфікація, інформація, звички, енергія людей.”

Сам Ю.Н. Лагінов стверджує, що „капіталом можна назвати власність на капітальне майно (капітал-власність), яка сполучене з відповідальністю власника, яка витікає із самого характеру об'єкта власності. Тобто в капіталі сходяться (або перетинаються) три види відносин – економічні, правові й соціальні.”

Поряд із іноземною сучасною школою значні здобутки мають й українські науковці.

Р.А. Слав'юк зауважує, що в українській науковій літературі є кілька точок зору на суть капіталу. Зокрема одні науковці вважають, що капітал – це авансовані підприємцями у засоби виробництва грошові ресурси і кошти на оплату найманої праці, які у процесі своєї продуктивної взаємодії забезпечують зростання вартості та збагачення підприємців.

Так, О.Г. Борщ вказує: „капітал як економічна категорія виступає авансованою вартістю у формі грошей, товарів або нематеріальних цінностей, які включаються його власником в економічний оборот на невизначений час з метою приросту та нагромадження”.

Н.Я. Спасів відзначає, що „основним капіталом є грошові ресурси, які мобілізуються суб'єктом господарювання для формування необхідних йому довготермінових активів (засобів праці) з метою проведення ефективного господарювання.”

Інша група вчених стверджує, що капітал – це сукупні ресурси, що використовуються у підприємстві: сума накопичених матеріальних благ, результат минулої і засіб для подальшої виробничої чи комерційної діяльності.

Згідно цього підходу капітал розглядається як „економічна категорія, що виражає суспільно-виробничі відносини: вартість, яка внаслідок підприємницької діяльності збільшує авансовану вартість”.

Або як „нагромаджений шляхом заощаджень запас економічних благ у формі грошових коштів та реальних капітальних товарів, що залучаються його власниками в економічний процес як інвестиційний ресурс і фактор виробництва з метою отримання доходу, функціонування якого в економічній системі базується на ринкових принципах і пов’язано з фактором часу, ризику та ліквідності”.

Досить важливим моментом у сучасному трактуванні категорії капіталу є те, що в економічній літературі „бухгалтерське” визначення капіталу нерідко використовують в загальноекономічному трактуванні цього терміну. Так, коротке визначення капіталу із загальних економічних позицій: це сукупність ресурсів виробництва й праці у цілеспрямованому русі до отримання доходу, в активній виробничій дії в умовах ринку.

Капітал з позиції бухгалтерського обліку (як елемент балансу) в рамках створеного підприємства попередньо встановлені економічні відносини створеного нового господарюючого суб’єкта з його засновником (а через нього й з усім господарським світом) – розмір вартості вкладених засобів виробництва, які необхідні для початку діяльності й переданих у власність нового суб’єкта із власності засновника. Ця сума покликана забезпечити „критичну масу” для початку „реакції діяльності” конкретного виробництва”

Крім відмінності у трактуванні категорії капіталу з позиції економіки та бухгалтерського обліку в середині самої категорії виділяють її окремі види. Останнім часом усе частіше науковці звертаються до категорії „фінансовий капітал”.

Так, прихильники економікс вважають, що фінансовий капітал – це грошовий капітал або принаймні гроші вкладені у діяльність

Ю.Н. Вороб'єв вказує, що „фінансовий капітал – це виражена у грошовій формі вартість сукупних коштів підприємства, залучених як джерело для фінансування господарської діяльності з метою отримання можливості формування прибутку і стратегічного управління діяльністю господарських структур

Л.М. Алексеєнко зауважує, що „фінансовий капітал – це грошові ресурси та виражена у грошовій формі частка матеріальних, нематеріальних і фінансових активів, що накопичуються (акумулюються) суб'єктами фінансової діяльності із різних джерел для забезпечення економічних умов здійснення підприємницької діяльності з метою отримання прибутку. Проте на макроекономічному рівні фінансовий капітал консолідується (накопичується, акумулюється) у процесі складної системи взаємозв'язків держави, промислово-виробничих структур і фінансових установ з метою забезпечення доступності, швидкості обігу й зручності у його використанні та отримання прибутку”.

Інша група дослідників схиляється до думки, що фінансовий капітал скоріше є певною системою економічних відносин. Вони вказують, що „категорія „фінансовий капітал” не зводиться тільки до грошей, якими розпоряджаються банки і використовуються інші учасники ринку. Фінансовий капітал структурно являє собою сукупність фінансових активів, що репродукуються (генеруються) в часі в процесі свого кругообігу і обігу на правах власності чи позики.

Фінансовий капітал є якісно новою формою капіталу, в якій об'єднується власність на промисловий і банківський капітал, проте це не нівелює відмінності між згаданими видами капіталів, котрі продовжують самостійно функціонувати в економічній системі”. Він являє собою складну систему взаємозв'язків великих кредитно-банківських інституцій з не фінансовими корпораціями.

Зазвичай, крім виділення категорії „фінансовий капітал”, капітал поділяють на виробничий і невиробничий, основний і оборотний, постійний і змінний.

Водночас часто наводять більш розгалужену класифікацію капіталу. Так існує наступна класифікація капіталу підприємства з позиції фінансового менеджменту:

I. За характером формування:

За джерелами формування: власний (статутний, додатковий, резервний, неоплачений, вилучений), позичений (довгостроковий, короткостроковий), залучений (бюджетний, на безповоротній основі);

За формою залучення: акціонерний, пайовий, борговий;

За формою власності: корпоративний, приватний, державний;

За національною та особовою приналежністю: вітчизняний, іноземний;

II. За характером використання:

За сферою обігу: промисловий, аграрний, фінансовий, змішаний;

За формою виробничого використання: основний, оборотний;

За формою прояву в обороті: грошовий, продуктивний, товарний;

При розгляді капіталу як економічної категорії виникає ряд суміжних понять, тісно пов'язаних із нею. Так, Ю.Н. Логінов відзначає, що „ядро економіки (й капіталу) – по аналогії з поняттями фізичного світу – складають три сутності: Власність, Праця й Вартість. Ці сутності суб'єктивні, вони діють у системі координат „простір – час – маса”, тобто:

в економічному просторі, який насичений масами благ й суб'єктами – власниками благ;

в часі, упродовж якого відбувається зміна станів названих сутностей;

у масі – праця в часі створює й примножує вартість, а вона вступає у світ власників як об'єкт інтересу присвоєння.”

Участь у капіталі підприємства неминуче приводить до виникнення відповідних прав власності. Тому поняття „капітал” часто ототожнюється з поняттям „власність”. Наприклад: „власність як капітал одночасно є економічною, правовою й управлінською категорією”. Таке трактування є

неприпустимим. Власність відображає певний тип відносин, а капітал може відображати наявність певних активів на відповідну дату (основний капітал, оборотний капітал) або джерел їх формування (власний, позичений, залучений капітал), які є породженням відносин власності. З огляду на це Р.А. Слав'юк вважає, що поняття капітал є вужчим, ніж поняття „власність” й розглядає „капітал” як джерело фінансових ресурсів (фінансовий капітал). Наступна категорія із тріади ядра капіталу – праця. Нині цю категорію теж розглядають як капітал, оскільки здатність людини виконувати певну роботу і продуктивність праці, що залежить від здібностей, освіти й кваліфікації працівників, дає можливість працівнику і роботодавцю отримувати додатковий дохід.

Категорія „вартості” є найбільш дослідженою в наукових джерелах. Усі школи, які займалися вивченням капіталу, при визначенні його сутнісних ознак найголовнішою з них називали сама категорію вартості. Найбільш вдалим визначенням вартості серед сучасної економічної літератури доцільно вважати наступне: „вартість може бути представлена як сума економічної енергії, витраченої на створення економічного продукту”. Крім категорій, які побіжно характеризують капітал виділяють і його безпосередні характеристики, такі як комплексність використання, вторинність формування, опосередкована роль в системі факторів виробництва, продуктивність, альтернативність і взаємозамінність, мобільність. Важливими основними характеристиками капіталу залишаються інтенсивність та ефективність його використання. Мірилом інтенсифікації капіталу є рівень його концентрації.

Існують різноманітні пропозиції щодо форми концентрації капіталу. Так А.Г. Герасименко наводить два види класифікації цих форм. Перша класифікація пов'язана із механізмом реалізації концентрації капіталу й передбачає її поділ на партнерську (створення консорціумів, фінансово-промислових груп та стратегічних альянсів) та інкорпоровану (формування спільних підприємств, створення стратегічних альянсів, злиття, поглинання). Друга класифікація здійснена виходячи із напрямку реалізації. Відповідно до неї

концентрація капіталу поділяється на: горизонтальну (концентрація в рамках єдиного ре валентного ринку, концентрація, що розширює географію ринку, концентрація, що розширює виробничий асортимент); конгломератну та вертикальну (концентрація на стадію уперед, концентрація на стадію назад, двостороння концентрація).

За результатами проведених досліджень економічної сутності капіталу необхідно зробити висновок, що для цілей управління ним в сучасних історичних умовах розвитку економіки сільського господарства та інших суспільних відносин доцільно розглядати його як вартість, що функціонує в суспільних економічних процесах у земельній, біологічній, основній, оборотній та людській складових, належить різним суб'єктам права власності та дозволяє їм отримувати при розподілі новоствореної вартості певний дохід на їх внесок у ці процеси.

Будь яке первинне вкладання, відшкодування вибуття чи накопичення капіталу в економічному процесі по відповідних його складових доцільно розглядати як інвестиції. Проте у науковій і практичній літературі, поки що відсутнє загальноприйняте їх трактування. Як і капітал, інвестиції є економічною категорією, яка хоча й пов'язана з капіталом, проте займає самостійне місце в економічній науці. Різноманіття складових, напрямів і функцій інвестицій обумовлює потребу наближення формулювань змісту інвестиційних термінів до сутнісних характеристик, які найбільш зрозумілі конкретним учасникам інвестиційних процесів. Нерідко внаслідок таких наближень втрачається найважливіший зміст категорії інвестицій. Так, у частині літературних джерел, особливо фінансових, має місце розгляд „інвестицій" та „інвестиційного забезпечення" як термінів що відносяться до фінансів. Наприклад, назви найбільш відомих у світі та в Україні підручників з питань фінансових інвестицій містять одне лише слово „інвестиції", без зазначення, що в них розкриваються аспекти стосовно фінансових інвестицій.

Оскільки економічна категорія інвестицій нерозривно пов'язана з категорією капіталу, Вкладення капіталу є найбільш важливою сутнісною

ознакою інвестицій. На думку М.І. Кісіля, термін інвестиції походить від англійського *in west* (на заході) і виник в період після відкриття Америки і спрямування лондонським банківським домом Ротшильдів свого капіталу на захід. Процес вивозу капіталів з Англії на відкриті нові західні території жваво обговорювався в суспільстві. Заклик лондонського банкірського дому Ротшильдів до паризького і віденського домів брати спільну участь у спрямуванні капіталів “на захід”, після відмови останніх, набув для Англії загальнонаціонального значення. Капітал, що був на заході (*in west*), змістовно означав факт його вивезення з території Англії. Пізніше *in west* набуло форми дієслова *invest*, тобто інвестування, означало “вивіз капіталу за кордон”. Таке загальнопоширене розуміння сутності інвестицій в економічній літературі мало місце ще до недавнього часу. Наприклад, у словнику С. І. Ожегова термін “інвестувати” визначений автором як вкладання капіталу в підприємство, що знаходиться за межами держави, за кордоном.

З розвитком фінансової теорії в другій половині ХХ сторіччя в наукових дослідженнях і на практиці вкладення капіталу в фінансові інструменти почали розглядати окремо від реальних інвестицій. Проте потім теорію і методологію реальних і фінансових інвестицій було поєднано. Створено навчальну дисципліну “Інвестиційний менеджмент”, у якій однією з найважливіших ознак інвестицій визнано їх ліквідність, тобто здатність і обов’язкова умова для безперервного руху капіталу з однієї його форми в іншу.

У сучасному розумінні інвестиції – вкладення капіталу з метою досягнення його власником певних результатів, вони здійснюються у різноманітні об’єкти, серед яких у аграрному виробництві та сільській місцевості переважають реальні, а не фінансові вкладення. Але останні теж є важливим чинником покращення фінансового забезпечення інвестиційної діяльності агровиробників.

Знання про інвестиційні процеси вивчає низка навчальних економічних дисциплін: Теорія інвестицій, Інвестування, Управління капіталом, Інвестиційний менеджмент, Фінансові інвестиції, Інвестиційне кредитування,

Проектний аналіз, Інвестиційна діяльність, Міжнародна інвестиційна діяльність, Інвестиційне право, Інвестиційно-інноваційна діяльність та інших. Інвесторам проектів з розвитку аграрного виробництва та сільських територій необхідні знання з більшості зазначених та інших навчальних дисциплін. Успішному оволодінню інвестиційними знаннями буде сприяти розуміння власниками і менеджментом аграрних підприємств економічної сутності інвестицій у її сучасному трактуванні.

Економічна категорія “інвестиції” охоплює різноманітні аспекти інвестиційної діяльності, зокрема комерційні, соціальні, технічні, інституціональні, фінансові, боргові, економічні, податкові, митні, амортизаційні, нормативно-правові, адміністративні, організаційні, екологічні та етичні. Тому ці та інші аспекти мають бути розглянутими при вивченні теоретичних засад інвестиційного забезпечення розвитку аграрного виробництва та сільських територій.

Інвестиції, як і капітал, є основою для збільшення можливостей ведення агробізнесу і розвитку сільських територій. В агробізнесі вони здійснюються власником з метою отримання доходу в тій чи іншій формі, а у соціальній, екологічній та інших сферах людської діяльності на сільських територіях – для забезпечення як економічних, так і соціального, екологічного та інших позаекономічних ефектів.

Процес „інвестування” відображає організаційні дії інвестора та інших учасників інвестиційного процесу щодо забезпечення переходу капіталу із запасів у продуктивну форму, що потенційно може приносити власнику та іншим учасникам певний економічний дохід і позаекономічні вигоди. Необхідність організації процесу руху продуктивна капіталу на різних етапах його кругообігу передбачає використання значної кількості господарських зв'язків інвесторів з іншими учасниками інвестиційного процесу, а сутнісну природу категорії інвестицій та підпорядкованих їй економічних термінів і понять нижчого рівня можна розкрити лише через рух вартостей, що вкладаються, а потім приймають участь у процесі кругообігу капіталу.

Інвестиції як більш широке, ніж капітальні вкладення, за економічним змістом поняття, поширилося в науковій літературі України лише з кінця 80-х років минулого століття у зв'язку з переходом на ринкові засади господарювання. Проте до цього часу універсального формулювання змісту поняття інвестицій відсутнє.

1.2. Класифікація, види та напрями вкладення капіталовкладень

Часто термін «інвестиції» ототожнюють з терміном «капітальні вкладення». Разом про те, капітальні вкладення, хоч і становлять основну, більшу частину інвестицій, тим щонайменше, є їх частиною.

Капітальні вкладення - інвестиції в основний капітал, зокрема видатки на нове будівництво, розширення, реконструкцію і технічне переозброєння діючих підприємств, проектно-пошукові роботи, будівельно-монтажні роботи щодо спорудження будинків та споруд й комунікацій до них та інші витрати капітального характеру. До інших затрат, зазвичай, відносяться інвестиції в його оборотні кошти, необхідні для забезпечення введення об'єкта в експлуатацію. Докапітальними вкладеннями не є інвестиції в купівлю цінних паперів, для закупівлі патентів, прав власності на промислові зразки, товарні знаки, знаки обслуговування.

Отже, капітальні вкладення є однією з форм інвестицій, спрямованих, переважно, на відтворення виробничих потужностей, спорудження споруд виробничого призначення та у невиробничу сферу.

Капітальні вкладення виконують надзвичайно важливу функцію у розвитку економіки нашої країни, оскільки є підвалинами рішення наступних завдань: розширене відтворення й відновлення основних засобів підприємств; прискорення науково-технічного прогресу; поліпшення якості товарів та послуг; перебудова структури громадського виробництва та забезпечення пропорційного збалансованого розвитку галузей народного господарства; вдосконалення сировинної бази переробних галузей промисловості;

підвищення рівня зайнятості населення; охорона довкілля; будівництво об'єктів оборонного значення; здійснення громадянського будівництва, розвиток сфер охорони здоров'я, соціального забезпечення, освіти.

Вочевидь, що це список можна продовжити. Капітальні вкладення можна групувати за такими класифікаційними ознаками: призначення інвестицій; відтворювальна структура капітальних вкладень; форма власності об'єкта капітальних вкладень; форма власності інвестованого капіталу; технологічна структура; джерела фінансування; ступінь централізації капітальних вкладень; обсяг (структура) інвестицій.

Відповідно до даними ознаками можлива наступна класифікація капітальних вкладень.

За призначенням інвестицій капітальні вкладення поділяються на такі види: виробничі капіталовкладення, тобто вкладення коштів у активи виробничого призначення; невиробничі капіталовкладення, тобто інвестиції в об'єкти соціальної сфери (об'єкти соціально-культурного і побутового призначення, об'єкти здоров'я та освіти, об'єкти міської інфраструктури т.д.).

За впливом на виробничу структуру капітальні вкладення поділяються на такі два види: капітальні вкладення, пов'язані з інтенсивним розвитком виробництва (реконструкція і технічне переозброєння діючих підприємств); капітальні вкладення, пов'язані з екстенсивним розвитком виробництва (будівництво підприємств і розширення діючих підприємств).

Залежно від форми власності об'єкта капітальних вкладень, виділяють: капітальні вкладення об'єкти державної власності; вкладення об'єкти комунальної власності; капітальні вкладення об'єкти приватної власності; капітальні вкладення об'єкти власності інших форм.

За різноманітними формами власності інвестованого капіталу розрізняють: приватні капітальні вкладення - це вкладення коштів, власниками яких є громадянами, і навіть інвестиції, здійснювані підприємствами і міжнародними організаціями приватної форми власності: державні капітальні вкладення, здійснювані клмунальними, регіональними та місцевими органами

за кошти бюджетів; іноземні капітальні вкладення, які вкладаються іноземними громадянами, юридичних осіб та іноземними державам; спільні капітальні вкладення - це інвестиції, здійснювані суб'єктами цієї країни і іноземними суб'єктами.

За технологічною структурою капітальні вкладення поділяються на такі: капітальні вкладення, пов'язані з здійсненням будівельно-монтажних робіт; капітальні вкладення, пов'язані з придбання машин і устаткування, інструментів, і інвентарю, робочої сили і захисного одягу тощо; капітальні вкладення, пов'язані з здійсненням інших капітальних робіт.

За джерелами фінансування капітальні вкладення класифікують на такі види: власні капітальні вкладення, тобто вкладення, джерелами яких є прибуток підприємства, амортизаційні відрахування; кошти, сплачувані органами страхування як відшкодування збитків аварій, стихійних лих; вклади у статутний капітал; залучені капітальні вкладення, тобто вкладення, джерелами яких є кошти, одержані від емісії акцій; пайових та інших внесків й ті; позикові капітальні вкладення, тобто вкладення, джерелами яких є кредити комерційних банків; кошти бюджету, надані на фінансовій основі.

За рівнем централізації капітальних вкладень прийнято виділяти такі рівні: державні капітальні вкладення, тобто інвестиції з бюджетних коштів держави, коштів міністерств, відомств, агентств; децентралізовані капітальні вкладення, тобто інвестиції за рахунок власних, залучених і позикових коштів підприємства.

За обсягом (структурі) інвестицій капітальні вкладення поділяються на такі два види: валові інвестиції, які представляють загальний обсяг інвестованих засобів у певному періоді, вкладених у нове будівництво, придбання засобів виробництва, розширення товарно-матеріальних запасів тощо; для цих капітальних вкладень використовуються амортизація, прибуток, інші джерела, позикові і залучені кошти; чисті інвестиції, які становлять суму валових інвестицій, зменшену у сумі амортизаційних відрахувань у аналізованому періоді.

Динаміка (кінетика) чистих інвестицій відбиває характер економічного розвитку підприємства чи країни у тому чи іншому етапі розвитку, саме: якщо величина чистих інвестицій є негативною (обсяг валових інвестицій менше суми амортизації), це означатиме зниження виробничого потенціалу, зниження обсягу виробництва, ослаблення (чи втрату) позицій цьому сегменті ринку. Якщо обсяг чистих інвестицій нульовий, то зростання відсутнє, виробництво виконується в колишніх обсягах. При позитивній величині чистих інвестицій виробництво виконується в розширених обсягах – економіка знаходиться та перебуває на піднесенні. Зростання чистих інвестицій може викликати ланцюгове збільшення доходів, тобто. темпи зростання доходів можуть перевищити темпи зростання капітальних вкладень.

1.3. Оцінка ефективності капіталовкладень

Кожна форма підприємницької діяльності має певні особливості формування потоку доходів і витрат та економічні інтереси (пріоритети) співвласників. З огляду на це об'єктивно оцінити економічну ефективність інвестицій суб'єктів аграрного виробництва можливо лише виходячи із завдань аналізу та доцільності застосуванням найпридатніших для конкретної форми підприємницької діяльності методів і показників аналізу.

Проте невизначеність майбутніх умов бізнесу та їх постійна зміна, наявність значних ризиків, необхідність залучення різноманітних ресурсів, а також конкурентна боротьба й інші чинники, зумовлюють складність теоретичних і методологічних аспектів ефективності для осмислення й оцінювання їх у наукових дослідженнях і на практиці. Однак розглядати ці аспекти необхідно в усіх випадках, оскільки невідповідність умовам ефективності може призвести до повної або часткової втрати суб'єктами аграрного виробництва цінностей, вкладених у бізнес, а потім від відмови спрямовувати свій капітал на ці цілі

Для того щоб інвестори змогли обирати найкращі з огляду на ефективність варіанти вкладень капіталу, крім теоретичних знань вони повинні добре володіти методами проектного аналізу, оцінок ефективності інвестиційного менеджменту господарства та визначення інвестиційної привабливості об'єкта інвестування. На вищих рівнях управління інвестиційними процесами в економіці потрібні знання з методів оцінок ефективності інвестицій в аграрне виробництво по галузях, регіонах і державі загалом.

Тому використання усіма суб'єктами господарювання та державного управління інвестиційними процесами науково обґрунтованих методів оцінки інвестицій є важливим чинником підвищення ефективності, бо вони дозволяють обрати найкращі за рівнем окупності варіанти вкладень.

У зв'язку із зазначеним в процесі досліджень теоретичних основ ефективності інвестицій у агробізнес встановлено наступне.

Ефективність є проявом економічних відносин, а отже, вона суб'єктивна. Рівень ефективності інвестицій формується у процесі економічних та інших відносин учасників ринку й капітальних вкладень та залежить від дій кожного з них. Оскільки у цих відносинах можуть бути випадки переважаючого впливу на розподіл кінцевого результату окремих суб'єктів ринку, що привласнюють вигоди інших учасників агробізнесу, практика потребує науково обґрунтованих підходів, які б дозволяли збалансовувати ринкові відносини на основі оцінок ефективності кожного учасника аграрного виробництва. Про важливість такого збалансування в виробництві постійно свідчить практика недосконалого формування його ефективності, що проявляється, зокрема, в нееквівалентному обміні та ціновому диспаритеті, необґрунтовано занижених ставках орендної плати і, навпаки, у завищених відсотках за кредит.

Тому необхідно формувати науково обґрунтовані економічні відносини між прямими й опосередкованими учасниками виробництва на основі показників ефективності, зокрема норми прибутку на капітал та строку окупності вкладень.

На практиці управління на мікро-, квазі- та макрорівнях потреба в оцінках ефективності капітальних вкладень в виробництво виникає переважно в оцінках ефективності управління капіталом для конкретного суб'єкта господарювання або по їх групі, при визначенні інвестиційної привабливості бізнесу по державі чи її регіону, а також при обґрунтуванні конкретного вкладення капіталу. Для формування ефективності найбільш важливі оцінки на рівні суб'єкта господарювання, який є також інвестором.

Оскільки ефективність є загальною економічною категорією для будь-якого виду економічної діяльності, кожному інвестору й іншому учаснику економічних відносин в інвестиційному процесі слід вірно усвідомлювати її принципи визначення та критерій цієї ефективності. Її слід визначати зіставленням економічного результату (вигод від бізнесу для усіх учасників) з їх витратами на досягнення цього результату.

Це повною мірою стосується й суб'єктів аграрного виробництва, що ведуть діяльність з метою максимізації своїх економічних та інших результатів і мінімізації витрат, пов'язаних з їх одержанням.

В оцінках ефективності агробізнесу на усіх рівнях слід розрізняти поняття “ефект” і “ефективність”. Ефект – загальна сума вигод від ведення бізнесу, а ефективність – частка від ділення ефекту на витрати, здійснені з метою досягнення цього ефекту.

Загальний критерій економічної ефективності (основний принцип, мірило) можна відобразити такою формулою:

$$K_e = E \rightarrow \max / B \rightarrow \min \quad (1.1)$$

де K_e – критерій економічної ефективності; E – економічний результат (вигода або ефект), що максимізується; B – витрати на досягнення економічного результату, що мінімізуються.

Критерій економічної ефективності потребує застосування в оцінках вигод і витрат конкретного суб'єкта бізнесу на селі загальноекономічного підходу.

Згідно із загальноекономічним підходом при визначенні суми ефекту слід ураховувати всі прямі, супутні та непрямі вигоди, які одержують суб'єкти підприємницької діяльності, інші учасники економічних відносин, місцеві громади та держава від діяльності певного суб'єкта бізнесу.

При застосуванні критерію за формулою 1.1 слід розуміти, що досягнення максимального ефекту можна досягти, якщо дії суб'єкта економічної діяльності не виходять за межі встановленого порядку та не шкодять іншим учасникам і врешті-решт призводять до збільшення загального ефекту по сукупності учасників цієї діяльності. Особливо це стосується ставки кредиту. Тобто верхня межа $E \rightarrow \max$ має бути обґрунтованою відповідно до конкретних економічних та інших умов. Рішення щодо цього приймають учасники агробізнесу. За неефективних відносин необхідне їх регулювання.

До складу витрат аналогічно слід відносити ті з них, які здійснюють суб'єкти господарювання в процесі своєї діяльності, а також інші учасники економічних відносин і держава. Наприклад, від діяльності такого бізнесу, крім його вигод, держава одержує податки, податкові збори та різні нарахування, які для бізнесу є витратами. Унаслідок створення додаткових робочих місць держава економить на фінансуванні відповідної програми. Водночас, з метою стимулювання виробництва держава може надати товаровиробникам певні пільги через прямі інвестиції, субсидії, податкові, кредитні, амортизаційні, митні та інші механізми. Ці пільги збільшують вигоди, які отримують суб'єкти підприємницької діяльності, але у макроекономічному аспекті є витратами суспільства. Тому зазначені й інші аналогічні випадки слід обов'язково враховувати в оцінках ефектів і витрат по конкретному суб'єкту аграрного виробництва, групі суб'єктів, галузі, регіону та державі. Критерій ефективності має наскрізний характер, тому його слід дотримувати на усіх рівнях оцінок – бізнес-проекту, підприємства (суб'єкта господарювання), групи підприємств

(їхніх об'єднань), а також по сукупності суб'єктів агробізнесу в галузі, регіоні та державі.

При прийнятті в кожному конкретному випадку економічно обгрунтованого управлінського рішення важливо керуватися одним із найбільш важливих для суб'єкта оцінок показником, що розглядається як критеріальний.

Отже, якщо в якихось конкретних розрахунках економічних вигод і витрат виробництва було враховано всі витрати і вигоди суспільства, а також забезпечено їх зіставність, то умови критерію економічної ефективності дотримано. Критерій ефективності в системі економічних, соціальних та інших відносин потребує від його учасників самообмеження в намаганні одержати надмірні ефекти або змусити інших учасників бізнесу здійснити додаткові витрати.

Загальний економічний результат (ефект) від діяльності бізнесу можна визначити одним або кількома показниками. Краще, якщо показник один, але максимально враховує всі види ефекту. Економічні, соціальні, екологічні чи інші види ефектів завжди можна відобразити у вартісному виразі та кількісно величину загального ефекту.

Розмір економічного ефекту певного суб'єкта підприємницької діяльності найбільш повно характеризує його загальний дохід, одержаний упродовж певного періоду. Порівнянням сум ефектів у звітному і базовому періодах встановлюють розмір їх змін, тобто приріст або зменшення.

У кінцевому підсумку, загальна вигода власника бізнесу за певний період характеризується обсягом збільшення його економічних вигод у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, що зумовлюють збільшення власного капіталу (крім зростання капіталу через додаткові інвестиції за рахунок власників), також одержані власниками дивіденди. При цьому ефект власників агробізнесу за певний період буде характеризуватися сумою приросту капіталу власників на кінець періоду порівняно з його початком і дивідендів на власність:

$$E1 = K2 - K1 + D, \quad (1.2)$$

де $E1$ – загальний дохід суб'єкта агробізнесу; $K1$ і $K2$ – його власний капітал відповідно на початок і кінець звітного періоду (без капіталу, що збільшився за період у результаті додаткових внесків власників бізнесу до статутного фонду підприємства); D – дивіденди власникам.

Тому для власників бізнесу найбільш важливо наростити свій капітал, оскільки від цього підвищується рівень його інвестиційної привабливості, зростають можливості залучення додаткового капіталу, збільшення доходів у майбутніх періодах, а отже й отримання більших сум дивідендів.

Власники капіталу опираються на менеджмент та працівників підприємства. Власники наймають менеджерів і ставлять перед ними завдання, що збігаються з вищезазначеними цілями власників, а тому показники приросту капіталу і дивідендів характеризують ефективність менеджменту. Водночас менеджери та інші найняті працівники зацікавлені в особистих трудових доходах. Тому власникам бізнесу слід вирішувати, який рівень оплати праці доцільно встановити найнятим працівникам, щоб економічні вигоди на вкладений капітал були найвищими.

Власники, менеджмент і працівники мають бути зацікавлені в прирості капіталу підприємства. Щоб посилити цю зацікавленість з боку працівників, власники часто наділяють їх частками у власності, цінними паперами тощо.

Показник ефекту, що характеризується приростом капіталу, набув поширення в економіках країн із розвиненим фондовим ринком. Інвестори вкладають кошти у цінні папери з метою збільшення капіталу, що досягається шляхом придбання їх за мінімальною і продажу за вищою ціною.

У показникові доходу ($E1$) відображається економічний ефект, який у процесі перерозподілу фінансових результатів використовується власниками бізнесу (дохід на вкладений капітал), працівниками підприємства (заробітна плата, премії), державою (податки та збори до державних фондів) і органами місцевого самоврядування (місцеві збори та податки). У створенні нормальних

умов ведення агробізнесу мають бути зацікавлені не тільки його власники і працівники підприємства, а й держава та органи місцевого самоврядування.

Суб'єкти бізнесу також зацікавлені в доході, що залишається у них до розподілу і визначається, передусім, різницею між загальним доходом (виручкою) від реалізації продукції (Д) та витратами на її виробництво (В):

$$E_2 = Д - В, \quad (1.3)$$

При обчисленні показника економічного результату діяльності бізнесу доцільно застосовувати окремі його різновиди.

Якщо у формулі 1.3 до "В" включають витрати на заробітну плату та амортизацію, то економічний ефект (E_2) характеризується сумою прибутку (П), тобто $E_2 = П$. Цей показник доцільно застосовувати в оцінках ефективності більшості підприємств, які мають власні основні засоби і виплачують заробітну плату працівникам. Зазначене стосується підприємств, які орендують майно. У цьому разі у витратах відображається не амортизація, а орендна плата за користування основними засобами.

В умовах ринкової економіки прибуток розглядають як узагальнюючий показник фінансового результату господарської діяльності підприємств та інших суб'єктів бізнесу. Потрібно розрізняти прибуток бухгалтерський і економічний. Чистий обліковий (бухгалтерський) прибуток визначається різницею між вартістю реалізованої продукції (послуг) і сумою витрат на виробництво цієї продукції, а економічний прибуток – різницею між чистим обліковим (бухгалтерським) прибутком і нормальним прибутком; нормальний прибуток характеризується розміром прибутку на капітал у вигляді відсотка.

Отже, економічний прибуток виникає тоді, коли загальна виручка від реалізації продукції перевищує суму витрат підприємства на її виробництво та збут і виплат власникам бізнесу нормального відсотка на вкладений ними капітал.

При визначенні потрібного розміру економічного ефекту за даними звітності важливо правильно встановити суми доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, інших активів) і витрат. Останні характеризують зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або скорочення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу, за винятком випадків зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілу між власниками.

Суб'єктам бізнесу доцільно застосовувати цей показник у разі їх кризового стану. Він свідчить про фінансову можливість підприємства відповідати за зовнішніми зобов'язаннями при кризовому стані, тобто можливість на певний час зберегти підприємство від банкрутства.

Проте в процесі оцінювання ефективності підприємницької діяльності найважливіше значення має дохід, що залишається у підприємців для використання після врахування відповідних податків, зборів, знижок тощо, тобто прибуток після оподаткування (чистий прибуток). Цей показник ефекту характеризує обсяг коштів, який реально одержують власники бізнесу або суб'єкти підприємницької діяльності й можуть використовувати на виробничі потреби (реінвестувати) або вилучати з бізнесу та використовувати на інші непов'язані з цим агробізнесом цілі.

Умови ведення бізнесу постійно змінюються, тому суб'єктам підприємницької діяльності слід щороку визначатися – розширювати чи скорочувати масштаби (обсяг виробництва продукції) бізнесу, що пов'язано відповідно з додатковими інвестиціями або вилученням капіталу.

У зв'язку із зазначеним в оцінках економічної ефективності бізнесу з урахуванням інтересів його учасників доцільно дотримувати різних методичних підходів:

- підхід інвестора – власників підприємств, господарств, часток у статутних фондах підприємств, цінних паперів, інвестиційних ресурсів тощо;
- комерційний підхід – суб'єктів підприємницької діяльності та його менеджерів, об'єднань товаровиробників тощо;

- загальноекономічний підхід – держави або органів місцевого самоврядування;
- трудовий підхід – працюючих;
- підходи інших учасників.

У конкретних випадках сторона, яка оцінює економічну ефективність малого і середнього бізнесу, використовує показники ефективності, що найбільше відповідають її економічним інтересам і враховують вимоги критерію ефективності. Наприклад, власникам бізнесу і потенційним інвесторам слід надавати перевагу чистому прибутку, членам кооперативу, що працюють у ньому, – сумі прибутку і заробітної плати, органам державної влади й управління – прибутку до вирахування з нього податків, нарахувань і зборів. В оцінках ефективності ведення великого бізнесу, заснованого на засадах кооперації та інтеграції, слід враховувати ефект від реалізації кінцевої продукції кооперативних або інтегрованих формувань, зокрема фінансово-промислових. Оцінка кінцевого ефекту по сукупності учасників великого бізнесу дає змогу порівняти рівень його ефективності для кожного учасника, отже вони матимуть можливість приймати рішення щодо удосконалення економічних відносини між ними шляхом встановлення справедливого (з урахуванням вкладу кожного учасника в бізнес) порядку розподілу кінцевого ефекту.

Для бізнесу найбажанішим є рішення щодо його збереження й розвитку на основі додаткових інвестицій або підтримки наданням певних пільг через економічні механізми державного регулювання. Загальноекономічний підхід в оцінках ефективності ведення бізнесу має забезпечуватися в усіх випадках. Дані щодо ефекту підприємницької діяльності й витрат на зазначені цілі використовують при визначенні показників ефективності.

У практиці ведення бізнесу, часто застосовують нетрадиційні підходи, зокрема, засновані на духовних, етичних та інших принципах. Оскільки методи оцінки кількісних значень показників впливу цих чинників на ефекти бізнесу недостатньо вивчені, власники агробізнесу можуть користуватися прикладами

з практики, що демонструють пропорції в розподілі чистого ефекту на цілі, пов'язані з нетрадиційними підходами. Капітал, уречевлений в основних засобах, та капітальні витрати на його формування й відтворення функціонують у процесі виробництва тривалий час, зберігають свою натурально-речову форму і переносяться на новостворений продукт частинами. Вартість авансованого основного капіталу відображають у звітності як первісну вартість необоротних активів, а функціонуючого капіталу – за балансовою (залишковою) вартістю.

Вкладення в оборотний і змінний капітал у процесі виробництва функціонують протягом одного виробничого циклу, втрачають свою натурально-речову форму і повністю переносяться на новостворюваний продукт. Після реалізації продукції, одержаної протягом одного виробничого циклі, вартість оборотного капіталу повертається із сфери обігу і знову використовується в подальших виробничих циклах.

Розмір оборотного капіталу визначається за даними балансу підприємства, а його приріст за період – різницею у значеннях відповідних показників на кінець і початок періоду.

Витрати на формування людського капіталу, що бере участь в економічному процесі підприємства, можна визначити за поточними витратами на оплату праці, матеріальне стимулювання, нарахуваннями й іншими подібними витратами підприємства за один виробничий цикл і подальшою капіталізацією цих витрат за обраною ставкою відсотка.

У разі розширення масштабів виробництва первинно здійснені вкладення в бізнес збільшують на суму додаткових капітальних витрат. Тобто в оцінках ефективності бізнесу слід використовувати вартість авансованого або функціонуючого капіталу (K_a) в необоротні (H_a) й оборотні активи (O_a), а також приріст капіталу (ΔK) за певний період, зазвичай за рік. Для інвесторів важливіше значення мають оцінки ефективності авансованого капіталу. Віддача функціонуючого капіталу характеризує ефективність менеджменту і власників бізнесу, тобто ефективність управління бізнесом і капіталом.

Отже, в наукових дослідженнях і практичних розрахунках ефективності слід використовувати різні види оцінок одних і тих самих витрат, що дозволить підвищити рівень обґрунтованості управлінських рішень. При цьому слід надавати перевагу оцінкам тих складових витрат і ресурсів, які дефіцитніші чи порівняно дорожчі.

Економічну ефективність бізнесу доцільно визначати одним або кількома показниками, які найповніше враховують особливості формування доходів і витрат суб'єктів господарювання та відповідають вимогам критерію ефективності. Вибір конкретного показника залежить від цілей і завдань економічного аналізу й інтересів сторін.

Висновок до першого розділу

Економічний розвиток основних галузей України визначається значним впливом на нього зовнішнього середовища, у результаті якого пришвидшуються темпи НТП, що в цілому сприяє загостренню конкурентної боротьби серед реалізаторів продукції та покращанню їх якісних характеристик. Враховуючи вищезазначене, доцільно визнати, що фінансова стійкість більшості вітчизняних підприємств залежить безпосередньо від капітальних вкладень у їхній розвиток, оскільки зовнішнє середовище змінюється дуже швидко і на нього необхідно реагувати вчасно. Внаслідок швидкої реакції підприємств на певному ринку їх діяльності можна вчасно визначитися з тим, які саме нововведення використовувати та як ефективніше їх реалізувати для споживачів. Тому, враховуючи постійно мінливе зовнішнє середовище та різноманітні фактори, що на нього впливають, можна стверджувати про необхідність інноваційного розвитку кожного суб'єкта господарської діяльності в нашій країні. Всі ці характеристики говорять про здатність підприємства до адаптування у сучасних умовах, де не можливо обійтися без стратегічного планування, що безпосередньо залежить від інвестиційної діяльності кожного суб'єкта на ринку, оскільки від цього залежить його майбутнє.

Капітальні вкладення є найважливішим чинником активізації економічного та соціального розвитку. Економічний зміст терміну «інвестиційне забезпечення» можна розкрити лише через категорію продуктивного капіталу, яка проявляється лише в економічних відносинах.

Група вчених стверджує, що капітал – це сукупні ресурси, що використовуються у підприємстві: сума накопичених матеріальних благ, результат минулої праці та засіб для подальшої виробничої чи комерційної діяльності.

Згідно цього підходу капітал розглядається як, економічна категорія, що виражає суспільно-виробничі відносини: вартість, яка внаслідок підприємницької діяльності збільшує авансовану вартість”. Або як, нагромаджений шляхом заощаджень запас економічних благ у формі грошових коштів та реальних капітальних товарів, що залучаються його власниками в економічний процес як інвестиційний ресурс і фактор виробництва з метою отримання доходу, функціонування якого в економічній системі базується на ринкових принципах і пов’язано з фактором часу, ризику та ліквідності”.

В економіці значну увагу завжди приділяли інвестиційній діяльності підприємств, оскільки це майбутнє не тільки кожного суб’єкта господарювання, але й суспільства.

Оскільки поняттям інвестиції та інвестиційна привабливість суб’єктів господарювання приділяється значна увага, то їх визначають як базові елементи повсякденної господарської діяльності суб’єктів ринку та процесу економічного зростання держав світу. Економічна природа інвестицій розкривається при реалізації такого процесу як розширене відтворення засобів виробництва, при якому здійснюється ріст ВВП у результаті споживання національного доходу. Для суб’єктів господарювання процес розширеного відтворення у свою чергу визначає економічну природу інвестицій, але відмінність у тому, що видатки на розширене відновлення є збереженнями власника підприємства.

Тому інвестиційна діяльність суб’єктів господарювання вимагає глибоких знань теорії та практичних навичок щодо прийняття рішень при здійсненні

процедури обґрунтування інвестиційної стратегії, де здійснюється вибір напряму вкладання коштів та форма їх використання, крім цього важливого значення має і можливість покращання взаємовідносин між учасниками інноваційно - інвестиційної діяльності. Саме цим напрямом та стратегічним рішенням приділяється значна увага, оскільки в умовах ринкової трансформації економіки є не лише актуальним, а важливим реалізація інвестиційного та інноваційного потенціалу підприємства, що є завданням теоретичного та практичного значення. Тому, враховуючи розглянуті питання сутності та значення інновацій для підприємства доцільно зазначити, що інвестиції використовуються у формі вкладеного капіталу у різних можливих формах, відповідно до законодавства України, у різні об'єкти та сфери діяльності підприємства для досягнення певної мети: отримання економічного чи соціального ефекту.

Таким чином, інвестиції та інвестиційна привабливість підприємства у великій мірі впливають та визначають стратегічні рішення та поточну діяльність будь-якого суб'єкта господарювання, оскільки це його сьогодення та майбутній розвиток.

Для того щоб інвестори змогли обирати найкращі з огляду на ефективність варіанти вкладень капіталу, крім теоретичних знань вони повинні добре володіти методами проектного аналізу, оцінок ефективності інвестиційного менеджменту господарства та визначення інвестиційної привабливості об'єкта інвестування. На вищих рівнях управління інвестиційними процесами в економіці потрібні знання з методів оцінок ефективності капіталовкладень. Тому використання усіма суб'єктами господарювання та державного управління інвестиційними процесами науково обґрунтованих методів оцінки капіталовкладень є важливим чинником підвищення ефективності, бо вони дозволяють обрати найкращі за рівнем окупності варіанти вкладень.

Для оцінки ефективності проектів капіталовкладень варто аналізувати показники: чистої поточної вартості проекту, період окупності, індекс рентабельності та внутрішньої норми окупності інвестицій.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА КАПІТАЛОВКЛАДЕННЯ ПАТ «ЖМІЇВСЬКЕ»

2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства

ПАТ "Жміївське" засновано відповідно до рішення Регіонального відділу Фонду державного майна України по Київській області від 20 січня 2000 року №5-25-7/8 шляхом перетворення державного підприємства хмелерадгоспу ім. Держинського у відкрите акціонерне товариство. ПАТ "Жміївське" зареєстровано рішенням Іванківської районної державної адміністрації Київської області від 6 березня 2000 року.

Київська область територіально розташована у Лісостеповій зоні України. Лісостепова зона розташована в центральній частині України й охоплює Вінницьку, Київську, Полтавську, Сумську, Хмельницьку, Тернопільську Харківську, Хмельницьку, Черкаську і Чернівецьку області. Деякі північні райони Київської, Сумської та Хмельницької областей віднесено до зони Полісся.

У 2001 році лісостепова зона займала 13 478 тис. га сільськогосподарських угідь що становило 35,3% загальної площі України. Площа ріллі сягала 11 359 тис. га, або 36,2 % загального її показника по Україні.

Нині населення областей лісостепової зони налічувало близько 17 млн. чоловік, або 35,1% загальної чисельності по Україні. Питома вага сільського населення була 35,6% загальної чисельності по Україні. Питома вага сільського населення становила 45,6% загальної чисельності, що наближається до середнього показника по країні - 33,7%.

У лісостеповій зоні розташовані два найбільших за чисельністю населення міста України – Київ (2611 тис. чоловік) і Харків (1470 тис. чоловік) чисельність населення в кожному з 16 міст, досліджуваної зони сягає, понад 50 тис. чоловік. У цих містах зосереджений індустріальний і науково технічний потенціал загальнодержавного значення: машинобудівний комплекс, електротехнічна промисловість, приладобудування, електроніка та інші галузі, що визначають науково технічний прогрес у народному господарстві.

В економіці лісостепової зони важливе, значення має аграрний сектор. Його питома вага становить майже 40 % валової сільськогосподарської продукції країни в порівнянних цінах 2000 року.

Основною діяльністю ПАТ "Жміївське" є виробництво і реалізація хмелю, зерна, молока, м'яса та іншої сільськогосподарської продукції.

Товариство є одним із найкрупніших у районі. Згідно одного з найважливіших показників, які рекомендуються для оцінки розміру господарства – валової продукції в порівнянних цінах – описуване господарство удвічі перевищує середньорайонний показник. За аналізований період відбулося зниження загального обсягу отриманої валової продукції від галузі тваринництва. Дана зміна, поряд зі збільшенням валової продукції рослинництва – факт реагування керівництва підприємства на зміну зовнішнього середовища – значне падіння попиту на продукцію тваринництва. На підставі аналізу структури грошової виручки можна визначити спеціалізацію господарства (табл. 2.1).

Найбільшу питому вагу в структурі виручки займає група зернових культур, частка якої зростає, що, швидше за все, означає реакцію господарства на сприятливу кон'юнктуру ринку зернової продукції. Велику питому вагу має реалізоване молоко, що забезпечує постійне надходження грошей до господарства. Відзначимо також ріст обороту в 2020 році по соняшнику і зниження обороту по цукровому буряку.

Таким чином, з таблиці можна зробити висновок, що господарство спеціалізується на рослинництві, зокрема, на вирощуванні зернових культур.

Таблиця 2.1

Структура грошової виручки ПАТ "Жміївське"

Продукція, галузь	2018 рік		2019 рік		2020 рік	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Зерно	273	42,9%	337,8	45,6%	616,2	48,0%
Цукровий буряк	38	6,0%	44	5,9%	51,4	4,0%
Соняшник	19,2	3,0%	21,8	2,9%	50	3,9%
Продукція власного виробництва, реалізована в переробленому вигляді	64,2	10,1%	67,2	9,1%	85,8	6,7%
Інша продукція	12	1,9%	14	1,9%	56,2	4,4%
Разом по рослинництву	406,4	63,9%	484,8	65,4%	859,6	67,0%
Молоко	129,6	20,4%	145,8	19,7%	190,2	14,8%
Велика рогата худоба (жива вага)	15,6	2,5%	18,4	2,5%	206,6	16,1%
Коні					1,2	0,1%
Інша продукція	67,2	10,6%	72	9,7%	1,8	0,1%
Разом по тваринництву	212,4	33,4%	236,2	31,9%	399,8	31,2%
Інша продукція	17	2,7%	20	2,7%	24	1,9%
Разом по господарству	635,8	100,0%	741	100,0%	1283,4	100,0%

Потенційна врожайність сільськогосподарських культур для господарства, отримана на основі біокліматичного потенціалу, дорівнює: зернових 25,5 ц/га, цукрового буряка 283 ц/га, соняшника 17 ц/га і кукурудзи на силос 212 ц/га.

Загальна земельна площа складає 6096 га, у тому числі

сільськогосподарських угідь – 5096, з яких рілля – 4343. Розораність території складає 85,15% (табл. 2.2.).

Таблиця 2.2

Показники розміру ПАТ "Жміївське"

Показники	2018 рік	2019 рік	2020 рік
Вартість ВП в порівн. цінах - разом, тис. грн.	264,8	213	283
в т.ч. рослинництва	167,4	137,4	185,6
тваринництва	91,4	75,6	97,4
Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	9152	8615,6	8665,2
оборотних активів, тис. грн.	874,6	1269	1691,6
Середньорічна чисельність працівників, чол.	265	247	245
Забезпеченість земельними ресурсами - разом, га	5370	5370	5370
в т.ч. сільськогосподарських угідь	5073	5096	5096
рілля	4343	4343	4343

Згідно наведених розрахунків виробництво продукції у ПАТ "Жміївське", порівняно збільшилося з 2018 роком, збільшилося на 6 %, що у двічі більше ніж аналогічний показник в середньому по районі.

Незважаючи на поступове зменшення вартості основних засобів, порівняно із зведеним обласним показником 2020 року, у ПАТ "Жміївське" їх сума перевищує згаданий показник на 25 %, а оборотні активи підприємства більш ніж у 1,8 разів перевищує середню по району суму.

2.2. Ефективність виробничо-господарської діяльності підприємства

Оцінка виробничо-господарської діяльності підприємства повинна здійснюватися за допомогою вирахування системи економічних показників, які характеризують господарсько-фінансове становище суб'єктів господарювання.

Основними джерелами інформації для проведення економічного аналізу є фінансова звітність (ф. № 1 «Баланс», ф. № 2 «Звіт про фінансові результати», ф. № 3 «Звіт про рух грошових коштів», ф. № 4 «Звіт про власний капітал», ф. № 5 «Примітки до річного фінансового звіту»), дані статистичного, бухгалтерського та оперативного обліку стосовно фінансових ресурсів підприємства.

Методологічні засади формування інформації у фінансовій звітності регламентуються Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку України.

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» визначає мету фінансової звітності, її склад, основні елементи, звітний період, якісні характеристики, принципи підготовки і розкриття інформації. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 1 вводить у використання 19 термінів, які переважно є принципово новими і трактуються згідно з Міжнародним стандартом бухгалтерського обліку. П'ять із них присвячені новим формам фінансових звітів, а ще п'ять — основним елементам фінансових звітів (активам, зобов'язанням, власному капіталу, доходам, витратам). Уперше дається визначення консолідованої фінансової звітності, принципу бухгалтерського обліку, розкриття суттєвої інформації.

Цим Положенням (стандартом) визначаються мета, склад і принципи підготовки фінансової звітності та вимоги до визнання і розкриття її елементів. Норми цього Положення (стандарту) слід застосовувати до

фінансової звітності підприємств, організацій та інших юридичних осіб усіх форм власності (крім бюджетних установ) і консолідованої фінансової звітності.

За даними ф. № 1 «Баланс» оцінюються:

- склад і структура активів підприємства (необоротних активів, оборотних активів, запасів, дебіторської заборгованості);
- склад і структура пасивів підприємства (власного капіталу, довгострокових і поточних зобов'язань, кредиторської заборгованості);
- ступінь його ліквідності;
- ліквідність підприємства за її відносними показниками;
- наявність власних оборотних коштів;
- показники фінансової стійкості;
- із залученням даних ф. № 2 «Звіт про фінансові результати» показники оборотності різних видів капіталу підприємства, рентабельності активів та власного капіталу.

Ці дані використовуються для оцінювання фінансового стану підприємств, його кредитоспроможності, ділової активності та інвестиційної привабливості. Надається можливість розглядати та оцінювати показники в динаміці.

Джерелом інформації для проведення фінансового аналізу виступає також «Звіт про фінансові результати» (ф. № 2).

Важливою формою вираження ділової активності підприємства є величина поточного фінансового результату за певний період — прибутку, який одержують від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. У всьому діловому світі відомості про формування і використання прибутку розглядаються як найважливіша частина бухгалтерського (фінансового) звіту підприємства, яка доповнює і розвиває інформацію, подану в балансі лише у вигляді остаточно оформленого результату.

Основні показники, які характеризують фінансовий стан ПАТ «Жміївське», наведені в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Оцінка фінансового стану ПАТ “Жміївське”

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відхилення 2020/2018, %
1. Загальна вартість активів (майна)	544,2	693,9	613,2	112,7
2. Вартість необоротних (довгострокових, постійних) активів	163,1	185,5	179,4	110,0
3. Вартість оборотних (мобільних) активів	381,1	508,4	433,8	113,8
4. Дебіторська заборгованість	85	190,2	119,1	140,1
5. Кредиторська заборгованість	60,9	84,8	94,0	154,4
6. Власний капітал	60,85	84,75	93,95	154,4
7. Залучений капітал	495,8	572,8	544	109,7
8. Фондоозброєність: - (за оплатою праці) - середньооблікового працівника	3,11 10,07	2,63 10,43	3,03 10,62	97,6 105,4
9. Вартість основних засобів: - первісна - залишкова	207,3 46,2	250,6 70,6	237,8 61,0	114,7 132,0
10. Коефіцієнт зносу основних засобів	0,22	0,28	0,25	+0,03
11. Матеріаломісткість господарської діяльності	0,14	0,07	0,08	60,6
12. Трудомісткість господарської діяльності	0,38	0,48	0,45	120,3
13. Фондомісткість господарської діяльності	0,08	0,10	0,10	118,1
14. Матеріаловіддача	7,15	14,34	11,80	165,1
15. Коефіцієнт співвідношення: - необоротних і оборотних активів - оборотних і необоротних активів	0,43 2,34	0,36 2,74	0,41 2,42	-0,02 +0,08
16. Середньооблікова чисельність працівників	181	180	183	+2

Загальна вартість майна підприємства за аналізований період збільшилася і у 2020 р. становила 112,7% від рівня 2018 р. Збільшення реальної вартості майна – це позитивний процес. Збільшилася також вартість необоротних активів підприємства (на 10%). Це означає, що підприємство своєчасно вводило в дію нове обладнання.

При цьому вартість оборотних активів збільшилася і становила 113,8%. Темпи зростання вартості оборотних активів випереджають темпи зростання вартості необоротних активів. Цей процес позитивно впливає на роботу підприємства. Зросла дебіторська заборгованість підприємства (на 40,1%). Підприємству необхідно скорочувати свою дебіторську заборгованість, але намагатися при цьому не втратити клієнтів. Кредиторська заборгованість зростала більш швидкими темпами (на 54,4%). Зростання кредиторської заборгованості свідчить про те, що підприємство не вчасно розраховується зі своїми кредиторами.

Власний капітал збільшився на 54,4%, при цьому залучений капітал збільшився лише на 9,7%. Тобто підприємство намагається фінансувати свою господарську діяльність власними силами. Збільшення залученого капіталу відбулося за рахунок зростання кредиторської заборгованості.

Збільшилася залишкова вартість основних засобів – до 114,7%, при цьому відбулося незначне збільшення коефіцієнту зносу основних засобів з 0,22 у 2018 р. до 0,25 у 2020 р. Отже, підприємство намагається вчасно поповнювати свої основні фонди більш сучасною технікою.

Показником, що характеризує рівень забезпеченості основними виробничими фондами промислово-виробничого персоналу підприємства, є фондоозброєність. Через збільшення середньорічної вартості основних фондів відбулося збільшення рівня фондоозброєності середньооблікового працівника (на 5,4%). Рівень фондоозброєності за оплатою праці знизився (97,6%), в основному, за рахунок збільшення кількості працівників. Зростання рівня фондоозброєності – шлях до підвищення продуктивності праці.

Фондомісткість – показник, який характеризує рівень середньорічної вартості основних виробничих фондів на одиницю вартості виробленої валової продукції. Фондомісткість підвищилася (на 18,1%), в основному за рахунок підвищення вартості основних фондів.

Рівень трудомісткості збільшився (на 20,3%) внаслідок збільшення витрат на оплату праці.

Раціоналізація використання матеріальних ресурсів – найважливіша народногосподарська проблема. Основними показниками, які характеризують використання матеріальних ресурсів, є матеріаломісткість та матеріаловіддача. Протягом аналізованого періоду значно зменшився рівень матеріаломісткості господарської діяльності – до 60,6%. Відбулося це за рахунок зниження матеріальних витрат. Зниження їх відбулося внаслідок застосування нової техніки та обладнання.

Відповідно, збільшилася матеріаловіддача (165,1%), яка є оберненою величиною до матеріаломісткості. Отже, на виробництво обсягу продукції витрачено було матеріалів менше, ніж передбачувалося. На рівень матеріаломісткості впливає якість сировини: при вищій її якості знижується матеріаломісткість, економиться праця, зменшуються відходи.

Відбувалося поступове зменшення коефіцієнту співвідношення необоротних та оборотних активів (на 0,02 п.с.) та збільшення коефіцієнту оборотних та необоротних активів. Це свідчить про зростання у підприємства оборотних активів. Частка оборотних активів збільшилася внаслідок збільшення кредиторської заборгованості.

Збільшилася також середньооблікова чисельність працівників – на 2 чол. за період з 2018 р. до 2020 р.

Найважливішим показником фінансового стану підприємства є ліквідність, сутність якої проявляється у можливості підприємства у будь-який момент розрахуватися за своїми зобов'язаннями (пасивам) за допомогою (за рахунок) майна (активів), яке є на балансі, тобто в тому, як швидко підприємство може продати свої активи, отримати грошові кошти і

погасити свої борги – заборгованості перед постачальниками, перед банком по поверненню кредитів, перед бюджетом та позабюджетними централізованими фондами по сплаті податків та платежів, перед робітниками по виплаті заробітної плати та інше.

Усі активи підприємства залежності від ступеня їхньої ліквідності, тобто від здатності та швидкості перетворення в грошові кошти, можна умовно згрупувати так:

1. Найбільш ліквідні активи (A_1) — суми по всіх статтях грошових коштів та їх еквівалентів, які можуть бути використані для здійснення поточних розрахунків негайно. До цієї групи включають також поточні фінансові інвестиції (цінні папери).

2. Активи, що швидко реалізуються (A_2), активи, для перетворення яких у наявні кошти потрібен певний час. До цієї групи можна включити дебіторську заборгованість, платежі по якій очікуються протягом 12 місяців після звітної дати, та інші оборотні активи. Ліквідність цих активів різна і залежить від суб'єктивних та об'єктивних факторів: кваліфікації фінансових працівників, взаємовідносин підприємства з платниками та їх платоспроможності, умов надання кредитів покупцям, організації вексельного обігу тощо.

3. Активи, що повільно реалізуються (A_3), найменш ліквідними активами є запаси. Ліквідність цієї групи залежить від своєчасності відвантаження продукції, швидкості і правильності оформлення банківських документів, швидкості платіжного документообігу в банку, а також від якості та попиту на продукцію, її конкурентоспроможності, платоспроможності покупців, форми розрахунків і т. ін.

4. Активи, що важко реалізуються (A_4), — активи, призначені для використання в господарській діяльності протягом тривалого періоду часу. В цю статтю можна включити статті I розділу активу балансу «Необоротні активи».

Перші три групи активів (A_1 , A_2 , A_3) є більш ліквідними, ніж інше майно підприємства.

Пасиви балансу за ступенем зростання термінів погашення зобов'язань групуються так:

Найбільш строкові зобов'язання (Π_1) — кредиторська заборгованість, за товари, роботи, послуги, поточні зобов'язання за розрахунками, інші короткострокові пасиви.

Короткострокові пасиви (Π_2) — короткострокові позикові кредити банків та інші позики, що підлягають погашенню протягом 12 місяців після звітної дати.

Довгострокові пасиви (Π_3) — довгострокові кредити банків, позикові кошти та інші довгострокові пасиви — сума статей III розділу пасиву балансу «Довгострокові зобов'язання».

Постійні пасиви (Π_4) — статті I розділу пасиву балансу «Власний капітал».

Підприємство вважається ліквідним, якщо його поточні активи перевищують короткострокові зобов'язання.

Відбулося незначне зменшення коефіцієнту платоспроможності (на 1,38 п.с.), але значення цього коефіцієнту значно перевищує нормативне значення, що свідчить про добрий фінансовий стан підприємства та достатність оборотних коштів для своєчасного і повного погашення поточних зобов'язань протягом року.

Зменшення коефіцієнту швидкої ліквідності свідчить про зменшення у підприємства активів, що швидко реалізуються (грошові кошти, дебіторська заборгованість), але значення коефіцієнту знаходиться у межах норми.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності знаходиться у межах норми, хоча протягом аналізованого періоду рівень його зменшився. На кінець року підприємство зможе одночасно погасити усі свої короткострокові позичкові зобов'язання.

Таблиця 2.4

Оцінка ліквідності ПАТ “Жміївське”

Показники	норматив	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відхилення 2020/2018%
1	2	3	4	5	6
1. Загальний коефіцієнт покриття (платоспроможності)	>1	7,87	4,20	6,49	-1,38
2. Коефіцієнт швидкої ліквідності	>0,5	3,38	1,92	2,91	-0,47
3. Коефіцієнт незалежної (забезпеченої) ліквідності	>0,5	6,37	3,10	4,98	-1,39
4. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	>0,2	1,63	0,35	1,13	-0,49
5. Частка оборотних активів в загальній сумі активів	За планом	0,70	0,73	0,71	0,01
6. Частка виробничих запасів в оборотних активах	>0,5	0,05	0,11	0,05	0

Частка оборотних активів в загальній сумі активів незначно збільшилася (на 0,01 п.с.), що пояснюється збільшенням кредиторської заборгованості.

Частка виробничих запасів в оборотних активах залишилася без змін, але її рівень є нижчим за нормативний.

Отже, проаналізувавши ліквідність підприємства, можна зробити висновок, що воно є платоспроможним та ліквідним.

Фінансова стійкість підприємства характеризується системою фінансових коефіцієнтів, які розраховуються як відношення абсолютних показників активу і пасиву балансу.

Відповідно до підприємства як господарюючого суб'єкта існує:

- внутрішня стійкість;
- фінансова стійкість;

— загальна стійкість.

Внутрішня стійкість — це такий фінансовий стан підприємства, за якого забезпечується достатньо високий результат його функціонування.

Фінансова стійкість відображує постійне стабільне перевищення доходів над витратами, вільне маневрування грошовими коштами підприємства, здатність шляхом ефективного їх використання забезпечити безперервний процес виробництва і реалізації продукції, а також витрати на його розширення та оновлення.

Загальна стійкість відображує рух грошових потоків, який забезпечує постійне перевищення надходження коштів (доходів) над їх витрачанням (витратами). Умовою загальної стійкості підприємства є його здатність вільно розвиватися в умовах внутрішнього і зовнішнього середовищ. Для цього підприємство повинно мати гнучку структуру фінансових ресурсів.

Головною складовою загальної стійкості підприємства є фінансова стійкість, яка формується в процесі всієї його фінансово-господарської діяльності.

Отже, фінансова стійкість — це такий стан фінансових ресурсів, за якого підприємство, вільно маневруючи грошовими коштами, здатне шляхом ефективного їх використання забезпечити безперервний процес виробничо-торговельної діяльності, а також витрати на його розширення та оновлення.

Коефіцієнт автономії показує долю власних коштів у загальній сумі коштів підприємства. Протягом аналізованого періоду цей показник знаходився у межах норми, але незначно знизився (на 0,02 п.с.). Отже, дана величина показника дозволяє припустити, що всі зобов'язання підприємства можуть бути покриті власними коштами. Зменшення цього показника свідчить про поступове збільшення фінансової залежності.

Збільшення коефіцієнту фінансової залежності свідчить про поступове збільшення залежності підприємства від позиченого капіталу.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу залишився без змін, але знаходиться у межах норми.

Таблиця 2.5

Оцінка фінансової стійкості ПАТ “Жміївське”

Показники	Норматив	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відхилення 2020/2018%
1. Коефіцієнт автономії (концентрації власного капіталу)	>0,5	0,91	0,83	0,89	-0,02
2. Маневреність робочого капіталу	За планом	0,74	0,90	0,76	0,02
3. Коефіцієнт фінансової залежності	<0,5	1,10	1,21	1,13	0,03
4. Коефіцієнт маневреності власного капіталу	>0,5	0,67	0,68	0,67	0
5. Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	<0,5	0,09	0,17	0,11	0,02
6. Коефіцієнт залучених джерел в необоротних активах	<0,1	0,00	0,00	0,01	0,01
7. Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	<0,5	0,00	0,00	0,00	0
8. Коефіцієнт довгострокових зобов'язань	<0,2	0,00	0,00	0,03	0,03
9. Коефіцієнт поточних зобов'язань	>0,5	1,00	1,00	0,97	-0,03
10. Коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу	<0,1	0,10	0,21	0,13	0,03
11. Коефіцієнт забезпечення власними коштами	>0,1	0,87	0,76	0,84	-0,03
12. Коефіцієнт фінансової стабільності	>1	10,24	4,73	7,86	-2,38

Коефіцієнт маневреності власного капіталу залишився без змін, але знаходиться у межах норми.

Ступінь залежності підприємства від кредиторів визначають розрахунком коефіцієнту концентрації залученого капіталу. Значення його залишається у межах норми, але поступово зростає. Незначну величину цього показника можна пояснити тим, що підприємство не ризикує брати гроші у кредит, фінансуючи свою діяльність виключно за рахунок власних коштів.

Коефіцієнт поточних зобов'язань знаходиться в межах норми, хоча значення його зменшилося на 0,03 п.с.

Коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу на 2020 р. знаходиться у межах норми. Отже, підприємство є фінансово стійким і автономним.

Значення коефіцієнту фінансової стабільності також поступово зменшується, але все ж значно перевищує норму. Це свідчить про те, що підприємство має стійкий фінансовий стан і не залежить від зовнішніх фінансових джерел.

Аналіз ділової активності є важливим етапом оцінки фінансового стану підприємства. В результатах такого аналізу зацікавлені внутрішні та зовнішні користувачі інформації.

Ділова активність підприємства вимірюється відношенням продукції чи прибутку до авансових ресурсів або відношенням продукції чи прибутку до затрат (табл. 2.6).

Протягом аналізованого періоду незначно збільшився дохід від реалізації продукції (9,4%) та чистий дохід (9,3%). При цьому зменшилися фактичні обсяги виробництва продукції (до 98,2%).

Валовий фінансовий результат діяльності – прибуток, величина якого зросла дуже незначно – на 0,7%. Чистий фінансовий результат – прибуток, величина якого протягом аналізованого періоду збільшилася на 7,8%.

Таблиця 2.6

Оцінка ділової активності ПАТ “Жміївське”

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відхилення 2020/2018 %
1	2	3	4	5
1. Доход (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	4002	4773,7	4380,0	109,4
2. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	3335,1	3978,3	3649,7	109,3
3. Фактичні обсяги виробництва продукції (робіт, послуг)	248,7	252,4	244,2	98,2
4. Валовий фінансовий результат від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг):				
- прибуток	325,5	338,7	327,8	100,7
- збиток				
5. Чистий фінансовий результат:				
- прибуток	66,4	76,3	71,5	107,8
- збиток				
6. Продуктивність праці (по оплаті праці)	49,0	45,6	45,3	92,5
7. Фонд оплати праці:				
- річний	68,1	87,2	80,6	118,3
- місячний	5,68	7,27	6,71	118,3
8. Фондовіддача	24,9	31,2	22,7	-2,2
9. Фондомісткість господарської діяльності	0,04	0,03	0,04	0
10. Коефіцієнт оборотності оборотних активів	8,25	8,95	7,75	-0,5
11. Тривалість обороту оборотних активів	44,23	40,80	47,11	106,5
12. Коефіцієнт оборотності власного капіталу	6,58	7,45	6,54	-0,04
13. Тривалість обороту власного капіталу	55,47	49,02	55,85	100,7

Відбувається збільшення фонду оплати праці, як річного, так і місячного. Це викликано збільшенням середньомісячної заробітної плати працівників підприємства.

Фондомісткість має тенденцію до підвищення.

Зменшення фондівіддачі свідчить про зниження ефективності використання фондів підприємства.

Коефіцієнт оборотності оборотних активів збільшився до 8,95 та зменшився у 2020 р. до рівня 7,75, свідчить про зміни обсягу реалізації продукції і вартості активів. У 2019 відбулося збільшення чистої виручки від реалізації продукції. Це і зумовило підвищення коефіцієнту оборотності оборотних активів. У 2020 р. відбулося зменшення чистої виручки від реалізації продукції, це і зумовило зменшення коефіцієнту оборотності оборотних активів. Вартість активів щороку збільшувалася.

Коефіцієнт оборотності власного капіталу також збільшився у 2019 р. та зменшився у 2020 р. Причиною цього є підвищення величини чистої виручки від реалізації продукції у 2019 р. та зменшення її у 2020 р. Відбулося також підвищення величини власного капіталу.

Коливання тривалості оборотів оборотних активів та власного капіталу пояснюється коливаннями коефіцієнтів оборотності оборотного капіталу та власного капіталу. Загальне підвищення оборотності оборотних коштів є свідченням ефективнішого їх використання протягом аналізованого періоду.

2.3. Аналіз ефективності капіталовкладень підприємства

У процесі сільськогосподарського виробництва відбувається поступовий знос, а потім і вибуття із нього діючих основних засобів, що викликає необхідність у їх відтворенні. Джерелом відтворення основних засобів є капітальні вкладення.

Загальноприйнято розмежовувати капітальні вкладення, які спрямовані безпосередньо в сільське господарство і на розвиток сільського господарства по всьому комплексу робіт. Крім грошових коштів, які виділяють безпосередньо на розвиток сільського господарства, капітальні вкладення на розвиток сільського господарства по всьому комплексу робіт включають цілий ряд інших затрат: коши для будівництва підприємств і організацій по постачанню аграрних підприємств технікою і її ремонту, сільськогосподарських науково-дослідних установ, на створення підприємств по виробництву будівельних матеріалів, переробці сільськогосподарської продукції та інші.

Основними напрямками використання капітальних вкладень у сільськогосподарське виробництво вважають: капітальне будівництво і реконструкцію виробничих приміщень рослинництва і тваринництва, майстерень, житла, культуро-побутових об'єктів та інші; придбання знарядь виробництва(машин, обладнання), робочої худоби, а також формування стада продуктивних тварин; капітальний ремонт основних засобів виробничого і невиробничого призначення; меліоріація земель, закладання і вирощування багаторічних насаджень

Загальний розмір капітальних вкладень у кожному сільськогосподарському підприємстві залежить від обсягу виробництва і перспектив розвитку. Головним джерелом фінансування капітальних вкладень товариств і фермерських господарствах є власні кошти. До них відносять амортизаційні відрахування, виручку від реалізації продуктивної і робочої худоби, відрахувань, від чистого доходу та інше.

Проте аналіз господарської діяльності останніх років показує, що в сільськогосподарських підприємствах України різко змінилися характер і обсяги джерел фінансового забезпечення відтворення основних засобів виробництва: прибутку, амортизаційного, державних капітальних вкладень, кредитування та ін. Вони настільки мізерні, що не здатні забезпечити навіть простого відтворення техніки в сільському господарстві.

Це основна причина тенденцій, що спостерігаються на нинішньому ринку сільськогосподарської техніки.

Але будь-які виділені кошти вимагають поглибленого аналізу їх використання за ціловим призначенням, тому завданням економічного аналізу є: контролювати ефективність використання коштів, виділених на капітальні вкладення; досліджувати, як змінюється породний склад основного стада худоби в результаті виконання плану капітальних вкладень на його формування; встановлювати, як змінюється структура основних засобів за рахунок введення в дію нових об'єктів, виробничних приміщень; контролювати, як виконуються графіки освоєння коштів на капітальні вкладення та введення в дію нових будівель та споруд.

Джерелами аналізу є : нормативна база, кошторис витрат на будівництво, титульні списки, а також синтетичного і аналітичного обліку.

Використовують “Зведений фінансовий план”, “Баланс підприємства” та інші дані статистичної звітності

Аналіз капітальних вкладень по формуванню основного стада на ПАТ “ЖМІВСЬКЕ”

Поповнення основного стада може здійснюватись, як за рахунок переведення в основне стадо власного ремонтного молодняку так і за рахунок закупівлі племінного молодняку на стороні.

Аналіз як вплинули на суму капітальних вкладень для формування основного стада поголів'я ремонтного молодняку на вартість 1 голови ремонтного молодняку у 2020 році (таблиця 2.8)

Крім того, підприємство вкладало кошти у устаткування з метою його технічного переобладнання та модернізації.

На підприємстві за рахунок скорочення нелелей на 20 голів обсяг капітальних вкладень зменшився на 75192 грн. За рахунок підвищення вартості одного нетеля на 2004 грн. сума капітальних вкладень зросла на 26052 грн.

Таблиця 2.7

Склад витрат на зміст і експлуатацію устаткування, тис. грн.

№ п/п	Статті витрат	2019 р.	2020 р.	Приріст	
				тис.грн.	%
1.	Витрати на будівельні роботи	3900	3750	-150	-3,85
2.	Витрати на технічне переозброєння	2190	2140	-50	-2,28
3.	Витрати капітальний ремонт з подовжуваним терміном устаткування і транспортних засобів	1800	1740	-60	-3,33
4.	Витрати на реконструкцію	780	879	99	12,69
5.	Витрати на пусконаладжувальні роботи	930	1120	190	20,43
	Разом	9600	9629	29	0,30

Таблиця 2.8

Зміна суми капітальних вкладень для формування основного стада поголів'я молодняку на вартість 1 голови ремонтного молодняку у 2020 році

Статеві-вікові групи	Поголів'я			Вартість 1 голови, грн		
	План	Факт.	Відхилення, гол	План	Факт.	Відхилення, грн
Нетелі	150	130	-20	3759,6	3960	+200,4
Перевірювані свиноматки	105	120	+15	1634,1	1478,9	-155,2

Таблиця 2.9

Зміна суми капітальних вкладень для формування основного стада поголів'я молодняку на вартість 1 голови ремонтного молодняку у 2020 році

Статєво-вікові групи	Сума кап. вкладень, грн.			Відхилення, грн		
	План	Умов.	Факт.	Загальні	За рахунок	
					Поголів'я	Вартості
Нетелі	563940	488748	514800	-49140	-75192	+26052
Перевірювані свиномати	171581	196092	177468	+5887	+24511	-18624

За рахунок збільшення поголів'я перевірюваних свиноматок на 15 голів сума капітальних вкладень зросла на 24511 грн., за рахунок зниження ціни однієї голови на 155,2 грн. обсяг капітальних вкладень зменшився на 18624 грн.

Невиконання плану з переведення нетелей в корови є результатом стримування росту маточного поголів'я, яке для підприємства, на думку спеціалістів, є достатнім. Збільшення поголів'я переведених в основне стадо перевірюваних свиноматок сприяє припиненню тенденції скорочення поголів'я свиней на комплексі.

У сучасних умовах поповнення основного стада на підприємстві здійснюється в основному за рахунок власного ремонтного молодняку.

Кошти на придбання племінного молодняку відсутні. Отже, можливості поліпшення породного складу поголів'я обмежені.

Капітальні вкладення – це необхідних витрат, пов’язаних зі створенням та оновленням основних фондів, призначених для розвитку даного підприємства та задоволення соціальних потреб населення.

Узнати деталі: <https://zen.in.ua/investitsiyi/ekonomichna-sutnist-i-klasifikatsiya-investitsiy/ponyattya-i-struktura-kapitalnih-vkladen-yih-sutnist-klasifikatsiya-ta-ekonomichna-rol>

Таблиця 2.10

Аналіз впливу факторів на вартість 1 голови молодняка, що переводиться в основне стадо

Група ремонтного молодняка	Вартість 1 голови, грн.			Відхилення, грн		
	План	Умов.	Факт.	Загальні	За рахунок	
					Живої маси	Собівартості
Нетелі	3759,6	3856	3960	+200,4	+96,4	+104
Перевірювані свиномати	1634,1	1455,6	1478,6	-155,2	-178,5	+23,3

Якщо давати економічну оцінку показника вкладання капіталу, виконання плану з формування основного стада у вартісному виразі, то виходить з того, що для підприємства вигідніше забезпечувати виконання плану за рахунок поголів’я при одночасному зниженні собівартості однієї голови.

З наведених даних, можна зробити висновок, що заплановане вкладання капіталу не дало очікуваних результатів, через відхилення від плану вкладання капіталу та інших факторів. Серед позитивних результатів слід виділити зменшення вкладання капіталу на 18624 грн. за рахунок зниження ціни однієї голови на 155,2 грн.

2.4. Пропозиції подальшого розвитку підприємства за рахунок капіталовкладень

Оцінки, здійснені у процесі обґрунтування цілей, за характером і черговістю робіт відповідають вимогам передпроектного аналізу, а отримані результати характеризують прогноз можливих напрямів капітальних вкладень ПАТ “Жміївське” та орієнтовні показники ефективності.

У розрахунках розмірів капітальних вкладень мають враховуватися строки будівництва споруд, закладки багаторічних насаджень, придбання машин, обладнання, а також строки та витрати, пов’язані з виходом на проектну потужність об’єкту, що дозволить більш раціонально визначитися з черговістю їх реалізації. Також необхідно враховувати, що капітальні витрати зменшуються на суму ліквідної вартості старого обладнання, машини, будівлі (за вирахуванням податків).

Приклади, розрахунку витрат, пов’язаних з придбанням зернового комбайна John Deer 9660 sts, заміни зношених тракторів ДТ-75 та Т-150 шляхом придбання МТЗ-1221, придбання ґрунтообробного дискового агрегату АГД-2,8 і будівництво сучасної теплиці під овочі (помідори), наведено у таблиці 2.11.

Таблиця 2.11

Розрахунок розміру капітальних витрат ПАТ “Жміївське”

Показники	Придбання та впровадження, грн			
	John Deer 9660 sts	МТЗ-1221	АГД-2,8	Теплиця під овочі
1	2	3	4	5
Капітальні витрати, всього	1520000	203000	31600	409500
1	2	3	4	5
у т.ч. вартість машини (обладнання)	1520000	203000	31600	390000
вартість впровадження	-	-	-	19500
Поточні витрати	214922	54911	11060	196284
Всього витрат	1734922	257911	42600	605784

У цьому прикладі вкладення у придбання зернозбирального комбайну John Deer 9660 sts і трактора МТЗ-1221 відносяться до групи вкладень необхідних для збереження господарства, рішення щодо яких приймається у випадках, коли граничне значення норми прибутку дорівнює 0 або більше. Вкладення у придбання ґрунтообробного дискового агрегату АГД-2,8 відносяться до групи, пов'язаної з економією витрат, а у придбання у спорудження теплиці - із збільшенням загального обсягу прибутку від ведення господарювання. Тому граничне значення норми прибутку в цих випадках повинно бути не меншим 1,25 банківського відсотка за вкладений капітал.

Якщо чистий дохід від реалізації цілі капітальних вкладень ПАТ “Жміївське” має від'ємне значення, цей варіант знімається з розгляду і надалі слід вивчати альтернативні варіанти. Такими варіантами можуть бути, зокрема, використання інших нових технологій, наявних будівель, споруд і техніки, кооперування, спільне використання об'єктів капітальних вкладень тощо.

При заміні старої технології на нову вибір цілей капітальних вкладень доцільно здійснювати шляхом порівняння середньорічних витрат по обох варіантах і визначення додаткової прибутковості нового варіанту. Приклади такого розрахунку наведено нижче у табл. 2.12 – 2.16.

У цьому прикладі вкладення у зернозбиральний комбайн відносяться до групи вимушених капітальних вкладень, рішення щодо яких приймається у випадках, коли граничне значення норми прибутку дорівнює 0 або більше.

Результат розрахунків у наведеному умовному прикладі свідчать про збитковість таких вкладень. Тому купувати комбайн ПАТ “Жміївське” недоцільно, адже вигідніше користуватися послугами сторонніх організацій.

Розрахунок зміни доходів і витрат у зв'язку з придбанням техніки за
методом аналізу “часткових бюджетів”

(на прикладі придбання зернозбирального комбайну John Deer 9660 sts)

Показники	Стара технологія	Нова машина	Зміна доходів (+) і збитків (-)
Поточні матеріальні та грошові витрати:			
- заробітна плата	-	8000	- 8000
- пальне	-	10000	- 10000
- послуги сторонніх організацій	154700	-	+ 154700
- амортизацію	-	152000	- 152000
- інші витрати	-	28033	- 28033
Разом	154700	198033	- 43333

Таблиця 2.13

Розрахунок зміни доходів і витрат у зв'язку з придбанням техніки за
методом аналізу “часткових бюджетів”

(на прикладі придбання трактора МТЗ-1221)

Показники	Стара машина	Нова машина	Зміна доходів (+) і збитків (-)
1	2	3	4
Поточні матеріальні та грошові витрати:			
- заробітна плата	40000	40000	0
- пальне	25600	21120	+ 4480
- амортизацію	20000	18473	+ 1527
- інші витрати	12400	10898	+ 1502
Разом	98000	90491	+ 7509

Результати розрахунків табл. 2.11 свідчить про економічну доцільність заміни трактора ДТ-75 на МТЗ-1221. Адже реалізувавши такий проект ПАТ “Жміївське” збільшить свої доходи більш ніж на 7 тис. грн

Розрахунки додаткової доходності від реалізації проекту з придбання ґрунтообробного дискового агрегату АГД-2,8 також свідчать щодо доцільності його реалізації. Адже доходи ПАТ “Жміївське” зростуть майже на 8 тис. грн (табл. 2.12).

Реалізувавши вкладання капіталу з будівництва сучасної теплиці з автоматизованим процесом вирощування томатів і застосуванням крапельного зрошування ПАТ “Жміївське” дозволить отримати близько 13 тис. грн додаткового доходу.

У процесі обґрунтування витрат і доходів по цілях ПАТ “Жміївське” слід також враховувати розподіл основних засобів за групами. Адже норми амортизації встановлюються щоквартально у відсотках до балансової вартості кожної з груп основних засобів на початок звітнього періоду.

Згідно чинного законодавства амортизації підлягають витрати на:

Таблиця 2.14

Розрахунок зміни доходів і витрат у зв'язку з придбанням техніки за методом аналізу “часткових бюджетів”

(на прикладі застосування ґрунтообробного дискового агрегату АГД-2,8)

Показники	Стара технологія	Нова машина	Зміна доходів (+) і збитків (-)
Поточні матеріальні грошові витрати:			
- послуги сторонніх організацій	18802	-	+ 18802
- амортизація	-	7900	- 4950
- інші витрати	-	3160	- 1980
Разом	18802	11060	+ 7742

Таблиця 2.15

Розрахунок зміни доходів і витрат у зв'язку з придбанням техніки за методом аналізу “часткових бюджетів”
(на прикладі будівництва сучасної теплиці під овочі)

Показники	Стара технологія	Нова технологія	Зміна доходів (+) і збитків (-)
Поточні матеріальні грошові витрати:			
- заробітна плата	-	108000	+ 108000
- паливо	-	8000	+ 8000
- засоби захисту	-	27500	+ 27500
- мінеральні добрива	-	7190	+ 7190
- електроенергія	-	1750	+ 1750
- амортизація	-	26000	+ 26000
- інші витрати	-	17844	+ 17844
Разом	0	196284	+ 196284

– придбання основних засобів, нематеріальних активів та довгострокових біологічних активів для використання в господарській діяльності;

– витрати на самостійне виготовлення основних засобів вирощування довгострокових біологічних активів для використання в господарській діяльності, в тому числі витрати на оплату заробітної плати працівникам, які були зайняті на виготовленні таких основних засобів;

– проведення ремонту, реконструкції, модернізації та інших видів поліпшення основних засобів, що перевищують 10 відсотків сукупної балансової вартості всіх груп основних засобів, що підлягають амортизації, на початок звітного року;

– капітальне поліпшення землі, не пов'язане з будівництвом, а саме іригацію, осушення та інше подібне капітальне поліпшення землі;

– капітальні вкладення, отримані платником податку з бюджету, у вигляді цільового фінансування на придбання (створення) об'єкта вкладання (основного засобу, нематеріального активу).

Класифікація груп основних засобів та інших необоротних активів і мінімально допустимих строків їх амортизації наведено у таблиці 2.15.

Не підлягають амортизації та повністю відносяться до складу валових витрат звітного періоду витрати платника податку на:

Таблиця 2.15

Мінімально допустимі строки амортизації основних засобів та інших необоротних активів

Групи	Мінімально допустимі строки корисного використання, років
1	2
група 1 - земельні ділянки	-
група 2 - капітальні витрати на поліпшення земель, не пов'язані з будівництвом	15
група 3 - будівлі,	20
споруди,	15
передавальні пристрої	10
група 4 - машини та обладнання	5
з них: електронно-обчислювальні машини, інші машини для автоматичного оброблення інформації, пов'язані з ними засоби зчитування або друку інформації, пов'язані з ними комп'ютерні програми (крім програм, витрати на придбання яких визнаються роялті, та/або програм, які визнаються нематеріальним активом), інші інформаційні системи, комутатори, маршрутизатори, модулі, модеми, джерела безперебійного живлення та засоби їх підключення до телекомунікаційних мереж, телефони (в тому числі стільникові), мікрофони і рації, вартість яких перевищує 2500 гривень	2
група 5 - транспортні засоби	5

1	2
група 6 - інструменти, прилади, інвентар (меблі)	4
група 7 - тварини	6
група 8 - багаторічні насадження	10
група 9 - інші основні засоби	12
група 10 - бібліотечні фонди	-
група 11 - малоцінні необоротні матеріальні активи	-
група 12 – тимчасові (нетитульні) споруди	5
група 13 - природні ресурси	
група 14 - інвентарна тара	6
група 15 - предмети прокату	5
група 16 – довгострокові біологічні активи	7

- утримання основних засобів, що знаходяться на консервації;
- ліквідацію основних засобів;
- придбання або самостійне виготовлення та ремонт, а також на реконструкцію, модернізацію або інші поліпшення невиробничих основних засобів.

Не належать до основних засобів вартість землі, незавершені капітальних інвестицій, автомобільні дороги загального користування, бібліотечні та архівних фонди, матеріальні активи, вартість яких не перевищує 2500 гривень, а також невиробничі основні засоби й нематеріальні активи.

До оборотних засобів також відносяться предмети, які протягом одного виробничого циклу (року) повністю переносять свою вартість на вироблену продукцію: насіння, паливо, добрива, засоби захисту рослин та тварин тощо.

У випадках, якщо цілі вкладання капіталу забезпечують економію витрат і підвищення якості продукції завдяки зміні масштабу виробництва,

розрахунки слід здійснювати на одиницю продукції у фізичному чи вартісному виразі.

Строк окупності проекту (у роках) визначається відношенням суми капітальних витрат до величини середньорічного прибутку.

Норму прибутку по кожній цілі капітальних вкладень доцільно розраховувати у відсотках, як відношення середньорічного прибутку збільшеного на 100 до суми капітальних витрат.

Для розрахунків вигод і витрат необхідно витрати (вигоди) привести до співставного виду шляхом множення на ставку дисконту за відповідний рік.

Умовний приклад розрахунку чистої приведенної вартості та прибутковості капітальних витрат за деякими з цілей капітальних вкладень фермера наведено у таблицях 2.17-2.21.

У розрахунках враховано відшкодування вартості основних засобів шляхом перенесення залишку на наступні періоди реалізації цілі капітальних вкладень.

Так, наведеного у таблиці ПАТ “Жміївське” за рахунок отриманого доходу може відшкодувати вартість придбання зернозбирального комбайну “John Deere 9660 sts”, з врахуванням поточних витрат для його обслуговування, лише на 5 році реалізації цілі капітальних вкладень.

У розрахунках враховано відшкодування вартості основних засобів шляхом перенесення залишку на наступні періоди реалізації цілі капітальних вкладень.

Так, наведеного у таблиці ПАТ “Жміївське” за рахунок отриманого доходу може відшкодувати вартість придбання зернозбирального комбайну “John Deere 9660 sts”, з врахуванням поточних витрат для його обслуговування, лише на 5 році реалізації цілі капітальних вкладень.

Таблиця 2.17

Розрахунок приведених витрат за ціллю капітальних вкладень, яка передбачає придбання комбайну “John Deer 9660 sts” для власних потреб і надання послуг іншим товаровиробниками

Прогнозні показники	Вартість по роках експлуатації, тис. грн						
	1	2	3	4	5	6	7
1	2	3	4	5	6	7	8
1. Капітальні витрати на придбання	1520,0	-	-	-	-	-	-
2. Поточні витрати (без врахування амортизації)	46,0	46,0	46,0	46,0	46,0	46,0	46,0
3. Разом витрат	1566,0	46,0	46,0	46,0	46,0	46,0	46,0
4. Дисконт	0,8929	0,7972	0,7118	0,6355	0,5674	0,5066	0,4523
5. Дисконтовані (приведені) витрати	1398,3	36,7	32,7	29,2	26,1	23,3	20,8
6. Вигоди від придбання комбайна							
6.1. Економія витрат у господарстві	154,7	154,7	154,7	154,7	154,7	154,7	154,7
6.2. Доходи від надання послуг	299,4	299,4	299,4	299,4	299,4	299,4	299,4
6.3. Ліквідаційна вартість (за вирахування податків)	-	-	-	-	-	-	39,5
6.4. Разом вигод	454,1	454,1	454,1	454,1	454,1	454,1	493,6
7. Дисконтовані вигоди	405,5	362,0	323,2	288,6	257,7	230,0	223,3
8. Чистий результат (чиста приведена вартість) (п.7 – п.5)	-992,8	-667,5	-377,0	-117,6	113,9	297,4	502,3

Таблиця 2.18

Розрахунок приведених витрат за ціллю капітальних вкладень, яка передбачає придбання ґрунтообробного дискового агрегату АГД-2,8

Прогнозні показники	Вартість по роках експлуатації, тис. грн							
	1	2	3	4	5	6	7	8
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Капітальні витрати на придбання	31,6	-	-	-	-	-	-	-
2. Поточні витрати (без врахування амортизації)	3,2	3,2	3,2	3,2	3,2	3,2	3,2	3,2
3. Разом витрат	33,8	3,2	3,2	3,2	3,2	3,2	3,2	3,2
4. Дисконт	0,8929	0,7972	0,7118	0,6355	0,5674	0,5066	0,4523	0,4039
5. Дисконтовані (приведені) витрати	30,2	2,6	2,3	2,0	1,8	1,6	1,4	1,3
6. Вигоди від придбання агрегату								
6.1. Економія витрат у господарстві	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
6.2. Ліквідаційна вартість (за вирахування податків)	-	-	-	-	-	-	-	1,0
6.3. Разом вигод	188,3	188,3	188,3	188,3	188,3	188,3	188,3	188,3
7. Приведені вигоди	8,9	8,0	7,1	6,4	5,7	5,1	5,0	8,9
8. Чистий результат (чиста приведена вартість) (п.7 – п.5)	-21,3	-15,8	-11,0	-6,7	-2,8	0,6	3,6	7,6

Згідно наведеного у таблиці розрахунку, дисконтований строк окупності по цілі вкладання капіталу з придбання ґрунтообробного дискового агрегату АГД-2,8 з врахування усіх капітальних і поточних витрат складає 6 років.

Розрахунки, наведені у таблиці 2.18. свідчать, що дисконтований строк окупності з будівництва сучасної теплиці для вирощування помідор складає 6 років.

Річні капітальні витрати ПАТ “Жміївське” можна узагальнити за формою, наведеною в табл. 2.19.

Після розрахунку річного потоку капітальних вкладень встановлюються їх економічні наслідки. З цією метою виходячи з планових показників площ посівів культур (поголов'я тварин, потужності тощо), урожайності (продуктивності), рівня товарності виробництва кожного виду продукції та очікуваних цін реалізації оцінюється оптимістичний і песимістичний варіанти доходу (виручки) господарства.

Планові показники витрат і доходів ПАТ “Жміївське” використовуються при детальному вивченні джерел фінансування річних капітальних вкладень у розрізі місяців (кварталів).

Розрахунок річного прибутку можна здійснювати за формою наведеною в табл. 2.20.

Згідно розрахунків, за оптимістичним варіантом господарство може отримати середньорічний чистий прибуток у сумі 4715,1 тис. грн, з можливими власними ресурсами – 4787,8 тис. грн, а у песимістичному варіанті, відповідно – 622,4 і 695,1 тис. грн.

Таблиця 2.19

Розрахунок приведених витрат за ціллю капітальних вкладень,
яка передбачає придбання будівництво теплиці під овочі

Прогнозні показники	Вартість по роках експлуатації, тис. грн									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1. Капітальні витрати на придбання	409,5	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2. Поточні витрати (без врахування амортизації)	102,4	102,4	102,4	102,4	102,4	102,4	102,4	102,4	102,4	102,4
3. Разом витрат	579,8	170,3	170,3	170,3	170,3	170,3	170,3	170,3	170,3	170,3
4. Дисконт	0,8929	0,797 2	0,711 8	0,635 5	0,5674	0,506 6	0,4523	0,4039	0,3606	0,3220
5. Дисконтовані (приведені) витрати	457,1	81,6	72,9	65,1	58,1	51,9	46,3	41,4	36,9	33,0
6. Вигоди від будівництва теплиці										
6.1. Доход від продажу продукції	195,0	195,0	195,0	195,0	195,0	195,0	195,0	195,0	195,0	195,0
6.3. Ліквідаційна вартість (за вирахування податків)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10,2
6.4. Разом вигод	195,0	195,0	195,0	195,0	195,0	195,0	195,0	195,0	195,0	205,2
7. Дисконтовані вигоди	174,1	155,5	138,8	123,9	110,6	98,8	88,2	78,8	70,3	66,1
8. Чистий результат (чиста приведена вартість) (п.7 – п.5)	-283,0	-209,1	-143,2	-84,4	-31,8	15,1	41,9	37,4	33,4	33,1

Таблиця 2.20

Річний план інвестицій ПАТ “Жміївське”, тис грн

№ п/п	Назва інвестиційних проектів і заходів	Інвестиції						
		в основний капітал	в оборотний та перемінний капітал	Разом	у тому числі по кварталах (місяцях) року			
					I	II	III	IV
1.	Придбання зернозбирального комбайну “John Deere 9660 sts”	1520,0	149,4	1669,4	x	x	1538,0	131,4
2.	Придбання трактору МТЗ-1221 на заміну трактора ДТ-75	203,0	90,5	293,95	30,8	19,9	19,9	19,9
3.	Придбання трактору МТЗ-1221 на заміну трактора Т-150	203,0	90,5	293,95	30,8	19,9	19,9	19,9
4.	Придбання ґрунто-обробного агрегату „АГ 2,8”	31,6	11,6	43,2	35,5	3,8	x	3,9
Всього		1957,6	407,5	780,5	97,1	43,6	1577,8	175,1

Таблиця 2.21

Розрахунок річного прибутку фермерського господарства

№ п/п	Показники	Прибуток, грн.	
		оптимістичний	песимістичний
1	2	3	4
1.	Надходження від продажу продукції	10196029	6103337
2. Витрати на виробництво:			
2.1.	Виробнича та передпосівна обробка ґрунту (2256 грн х 640 га) + (355 грн х 558 га)	1641930	1641930
2.2.	Оплата праці з нарахуванням 1,572 (26 чол. х 1130 х 12) + (50 х 3000 х 3)	709236	709236
2.3.	Насіння (92400 + 7856 + 2340 + 70000)	172596	172596
2.4.	Добрива (355 грн х 1200 т)	426000	426000
2.5.	Засоби захисту рослин (12000 дол. х 8,1)	97200	97200
2.6.	Пальне (50 т. х 1000 х 10)	500000	500000
2.7.	Витрати на ремонти (484720 х 0,11)	536219	536219
2.8.	Інші витрати 0,05 х (129084 + 171360 + 90821 + 111384)	25132	25132
2.9.	Послуги МТС	193200	193200
Всього змінних витрат		4301514	4301514
2.9.	Амортизаційні відрахування (0,15 х 484720)	72708	72708
Всього виробничих витрат		4374222	4374222
2.10.	Орендна плата (500 га х 689 грн.)	344500	344500
2.11.	Фіксований податок (140 га х 3387 грн)	474180	474180
2.12.	Інші податки та обов'язкові платежі	-	-
2.13.	Витрати на утримання сім'ї (3 чол. х 8000 грн. х 12)	288000	288000
3.	Всього витрат	5480902	5480902
4.	Прибуток до використання	4715127	622435
5.	Власні інвестиційні ресурси	4787835	695143

Висновок до другого розділу

Відповідно до проведених досліджень, наведених у розділі 2, ПАТ „Жміївське” необхідно розробити заходи щодо збільшення обсягу прибутку від ведення сільськогосподарської діяльності. При цьому, з метою реалізації цих заходів необхідно впровадження нових інструментів управління інвестиційною діяльністю, що дозволить малим і середнім підприємствам не лише подолати негативні наслідки інтеграційних перетворень у сільському господарстві України, а й отримати можливість щодо розвитку агробізнесу.

Основним напрямком покращення фінансового стану будь-якого підприємства є збільшення його прибутку. Збільшувати прибуток можна за допомогою багатьох факторів. Наприклад, можна збільшити ціну на продукцію, надані послуги, виконану роботу. Проте цей варіант не завжди може спрацювати, оскільки на сучасному етапі розвитку нашої країни підприємства не мають достатньо грошових коштів, щоб заплатити ще більшу суму за послуги, роботу, товари.

Отже, резерви зростання прибутку - це кількісні можливості збільшення прибутку завдяки: Збільшенню обсягу реалізації продукції; Зменшенню витрат на виробництво і реалізацію продукції: усунення перевитрат по сировині і матеріалах, усунення понад планових відходів, усунення невиправданих і непродуктивних витрат у складі цехових і загально-виробничих витрат, а також у складі витрат на утримання і експлуатацію устаткування, усунення втрат від браку; Постійному зниженню позареалізаційних збитків.

Ще одним напрямом у пошуку резервів зростання прибутку є аналіз використання ресурсів підприємства, собівартості виготовленої продукції. Зниження витрат на виробництво і реалізацію продукції - основний резерв збільшення прибутку підприємства.

Враховуючи специфіку виробництва даного підприємства суттєво зменшити витрати на виробництво можна завдяки інноваційним, технічним і технологічним заходам. Наприклад, на даному підприємстві потрібно мобілізувати резерви зростання виробництва і зниження собівартості продукції, досягти при менших витратах збільшення випуску продукції за рахунок впровадження ресурсо- та енергозберігаючих технологій. Основну увагу при цьому необхідно приділити питанням ресурсозбереження: впровадження прогресивних норм, нормативів і ресурсозберігаючих технологій, організація діючого обліку й контролю за використанням ресурсів, вивчення й впровадження передового досвіду в здійсненні режиму економії, матеріального й морального стимулювання працівників за економію ресурсів і скорочення непродуктивних витрат і втрат.

В свою чергу інтенсивне використання виробничих ресурсів може бути забезпечене прискореним розвитком науково-технічного прогресу та посиленням режиму економії.

Цей захід представляє собою оновлення матеріально-технічної бази ПАТ „Жміївське”, а також впровадження новітніх технологій ведення сільськогосподарської діяльності. Це дасть можливість зменшити витрати на виробничі потреби, а отже і зменшити витрати на собівартість продукції.

Досвід підприємств галузі сільського господарства і аналіз їх діяльності показують, що відсутність контролю і матеріальної відповідальності за необґрунтовані витрати виробництва призводять до того, що підприємства для зростання прибутку вибирають не інтенсивний шлях зниження собівартості, а екстенсивний.

В цих умовах слід встановити пріоритет собівартості продукції, як одного з головних факторів зростання прибутку, створити систему управління нею на підприємстві.

Позитивний момент від впровадження проекту: повне забезпечення потреб. Тобто за рахунок основної діяльності підприємство може суттєво зменшити витрати на виробництво, що в свою чергу призведе до росту прибутку.

То ж аналізуючи витрати на виробництво продукції, знаходимо резерви її зниження, які водночас є і резервами збільшення прибутку.

Після підрахування загальної суми резервів зниження собівартості продукції за всіма статтями калькуляції можна розрахувати резерви збільшення прибутку за рахунок зниження затрат живої та уречевленої праці по окремих напрямках.

Відомо, що економія витрат живої праці досягається в результаті більш економного і раціонального використання коштів на оплату праці робітників та службовців.

Основними резервами зниження витрат коштів на оплату праці є: впровадження організаційно-технічних заходів, які дають зростання продуктивності праці; зменшення кількості робітників; усунення і попередження непродуктивних виплат: за по надурочні години, оплата цілодобових, внутрішньо змінних простоїв.

Також важливим резервом для покращення фінансового стану підприємства є скорочення дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства.

В основному, в сучасних умовах господарювання на Україні ріст дебіторської заборгованості та кредиторської заборгованості відбувається по причині взаємних неплатежів між підприємствами, тобто у нас неефективні методи розрахунків між підприємствами. Розглядаючи питання скорочення дебіторської заборгованості (розрахунку з покупцями і замовниками), слід ознайомитися з одним із методів розрахунку з покупцями, що широко використовується в країнах з розвинутими ринковими відносинами.

Це метод надання знижок при достроковій оплаті. Відомо, що в умовах інфляції будь-яка відстрочка платежу призводить до того, що підприємство-виробник реально одержує лише частину вартості реалізованої продукції. Тому підприємству інколи вигідніше зробити знижку на реалізований товар за умови оплати рахунка (наприклад, у десятиденний строк), ніж втратити певну суму в результаті інфляції. Проте, як ми вважаємо, саме такі нетрадиційні методи дозволять скоротити об'єми заборгованостей між підприємствами.

При аналізі платіжних взаєморозрахунків у сучасних умовах між бізнес-партнерами необхідно значно більшу увагу приділяти новим прогресивним формам фінансування на заході доволі широко використовують факторинг - новий вид послуг у сфері фінансування, ним займаються спеціальні фактор-фірми, як правило, тісно пов'язані з банками.

Основний принцип факторингу полягає в тому, що фактор-фірма купує у своїх клієнтів їх вимоги до своїх партнерів, протягом 2-3 днів сплачує їм від 70 до 90% вимог у вигляді авансу, а 10 - 30% клієнт одержує після того, як до нього надійде рахунок від клієнта. Переваги послуг такої фірми полягають у зростанні ліквідності, а високий рівень ліквідності - передумова зміцнення фінансового стану підприємства.

Саме при швидкому зростанні обороту підприємство зобов'язане акумулювати значні ліквідні кошти, щоб погасити рахунки своїх постачальників, заплатити заробітну плату та надати своїм клієнтам такий же термін платежу, що і їх конкуренти.

Факторні фірми готові надавати своїм клієнтам такі додаткові послуги, як гарантія за платіж. У цьому випадку фактор-банк фактично купує у своїх клієнтів їх вимоги до своїх клієнтів. Як і при звичайній системі, він виплачує їм протягом 2-3 днів від 70 до 90% суми вимог; залишок надають клієнтові після того, як його клієнт оплачує рахунок. Фактор-банки готові регулярно інформувати своїх клієнтів про

платоспроможність, а при бажанні вони можуть брати на себе гарантію за платежі у зарубіжних країнах. Вони готові також брати на себе від своїх клієнтів певні ризики у випадку неплатоспроможності покупців. У підсумку ще раз акцентуємо, що факторинг - нова високоефективна система поліпшення ліквідності і зменшення фінансового ризику для нових підприємств з швидко зростаючим оборотом, які не хочуть брати на себе виконання адміністративної роботи з перевірки платоспроможності своїх клієнтів, ведення бухгалтерського обліку відповідно до своїх вимог і зацікавлені у швидкому одержанні грошей за своїми рахунками.

Віктор Назар

ВИСНОВКИ

1. Подальший розвиток підприємства за рахунок капіталовкладення полягає у розробці конкретних напрямів які дозволяють визначити на майбутній період всі форми діяльності підприємства і джерела її фінансування сформувати структуру його доходів і витрат, забезпечити фінансову стійкість і постійну платоспроможність підприємства в процесі його діяльності, зумовити приріст і структуру його активів на кінець планованого періоду.

2. Розглядаючи питання формування програми капітальних вкладень насамперед необхідно зазначити, що в економічній теорії відсутня єдина характеристика понять капітал і інвестиції, найчастіше ці терміни ототожнюються. Проте необхідність створення дійових інструментів формування програми капітальних вкладень потребує їх чіткого розмежування. Так, під інвестуванням треба розуміти безпосереднє вкладення коштів за обраними напрямками. Фінансовий аспект діяльності підприємства містить питання фінансового забезпечення планованих капіталовкладень. Це різні напрями діяльності підприємства, але водночас вони тісно взаємопов'язані. Тому з метою підвищення ефективності діяльності підприємства при формуванні програми необхідно забезпечити синхронізацію їхнього планування.

3. В процесі капітальних вкладень постійно присутні множинність варіантів інвестування. Тому, для підвищення ефективності капіталовкладень, необхідно здійснювати капітальні вкладення тільки відповідно до прогнозованого рівня прибутковості від конкретної цінності. Тобто, наступний етап дослідження полягає в розрахунку показників економічної ефективності по кожному з розглянутих варіантів.

4. Основною діяльністю досліджуваного підприємства є виробництво і реалізація зерна, молока, м'яса та іншої сільськогосподарської продукції.

Товариство є одним із найкрупніших у районі. Згідно одного з найважливіших показників, які рекомендуються для оцінки розміру господарства – валової продукції в порівнянних цінах – описуване господарство удвічі перевищує середньорайонний показник. За аналізований період відбулося зниження загального обсягу отриманої валової продукції від галузі тваринництва. Дана зміна, поряд зі збільшенням валової продукції рослинництва – факт реагування керівництва підприємства на зміну зовнішнього середовища – значне падіння попиту на продукцію тваринництва.

5. Згідно проведених розрахунків фінансовий стан ПАТ „Жміївське” є задовільним. Так загальна вартість майна підприємства збільшилася і у 2020 р. становила 112,7% від рівня 2019 р. Збільшення реальної вартості майна – це позитивний процес. Збільшилася також вартість необоротних активів підприємства (на 10%).

Збільшилася також залишкова вартість основних засобів – до 114,7%, при цьому відбулося незначне збільшення коефіцієнту зносу основних засобів з 0,22 у 2018 р. до 0,25 у 2020 р.

Окрім того, проаналізувавши ліквідність підприємства, можна зробити висновок, що підприємство є платоспроможним та ліквідним, адже по більшості показників фінансової воно знаходиться у межах норми, або перевищує нормативні вимоги.

6. Згідно проведених досліджень у ПАТ “Жміївське” для реалізації стратегії капітальних вкладень необхідно виконати наступні завдання: переозброєння й доукомплектацію технічного парку господарства, збільшення обсягів реалізації виготовленої продукції, освоєння ринку племінної худоби.

7. Згідно розрахунків, за оптимістичним варіантом господарство може отримати середньорічний чистий прибуток у сумі 4715,1 тис. грн, з можливими власними інвестиційними ресурсами – 4787,8 тис. грн, а у песимістичному варіанті, відповідно – 622,4 і 695,1 тис. грн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрієнко М. М. Якість транспортних послуг – критерій ефективного обслуговування споживачів. *Вісник економіки і промисловості*. – Х.: УкрДАЗТ. 2004. С. 210-213.
2. Ареф'єва О. В., Запорожець Т.С. Підхід до формування конкурентоспроможності господарського потенціалу підприємства *Проблеми підвищення ефективності інфраструктури*. № 35 (2012). URL: <http://ecobio.nau.edu.ua/index.php/PPEI/article/view/3063>
3. Ареф'єва О. В., Андрієнко М. М., Кравченко О. Р. Економічні аспекти механізму управління фінансовим потенціалом підприємства. *Причорноморські економічні студії*. 2018. № 35, Ч. 2. URL: http://bses.in.ua/journals/2018/35_2_2018/10.pdf (дата звернення 2.06.2021)
4. Алексеєнко Л.М. Фінансовий капітал в економічній системі держави. *Фінанси України*. № 9. 2005. с. 7-12.
5. Аналитический обзор розничной торговли в Украине рейтингового агентства "Кредит-Рейтинг" URL: <http://www.credit-rating.com.ua> (дата звернення 2.06.2021)
6. Бардиш Г. О. Проектний аналіз: підручник. Мін-во освіти і науки України, НБУ, Львівський банківський ін-т. 2-ге вид., стереот. К. : Знання, 2006. 415 с.
7. Бланк, И. А. Инвестиционный менеджмент. К.: ИНТЕМ ЛТД : Юнайтед Лондон Трейд Лимитед, 1995. 448 с.
8. Бланк И.А. Управление формированием капитала. К.: Ника-Центр, Эльга, 2002. 512 с.
9. Борщ О.Г. Капітал як економічна та фінансова категорія. *Агроінком*. № 7. 2005. с. 32 – 35.
10. Верба, В. А. Проектний аналіз: підручник. К.: КНЕУ, 2000. 322 с.

11. Ганашилiна Т.О., Фiщенко О.М. Сутнiсть i задачi iнновацiйного планування. *Сучаснi тенденцiї менеджменту в Украiнi: правовi та економiчнi аспекти*. ДонНТУ, Каф. менедж. i госп. права. Донецьк, 2008 р., с.85-86.
12. Герасименко А.Г. Концентрацiя капiталу: сутнiсть та основнi форми реалiзацiї. *Фiнанси Украiни*. 2005. № 10. С. 116-123.
13. Грифiн Р., Яцура В. Основи менеджменту: пiдручник; наук. ред. В. Яцура, Д. Олесневич. Львiв: Вид-во «БаК», 2001. 624 с.
14. Денисенко М.П., Чигирик К.О. Методи мiнiмiзацiї ризикiв за розробки iнновацiйних проектiв. *Пробл. науки*. 2007. № 4. с.2-6.
15. Економiчний словник – довiдник: За ред. док. екон. наук, проф. С.В. Мочерного. К.: Фемiна, 1995. 368 с.
16. Енциклопедичний словник бiзнесмена: Менеджмент, маркетинг, iнформатика. За заг. ред. М.І. Молдованова. К.: Технiка, 1993. С. 282
17. Iвченко А.О. Тлумачний словник української мови. Харкiв: Фолiо, 2004. С. 185.
18. Исследование операций. Методические рекомендации и указания для самостоятельной работы студентов заочного отделения специальности “Менеджмент” /Составители: Пенина Г.Г., Скрыпник С.В., Орлова Л.М. – Донецк: ДонГУЭТ, 2003. 66 с.
19. Золотогоров В. Г. Инвестиционное проектирование: учебное пособие / В. Г. Золотогоров. Минск : Экоперспектива, 1998. 463 с.
20. Інвестицiйна компанiя "Horizon Capital" Огляд української роздрiбної торгiвлi URL: www.horizoncapital.com.ua (дата звернення 2.06.2021)
21. Корнєєв В.В. Кредитнi та iнвестицiйнi потоки капiталу на фiнансових ринках. К.: НДФI, 2003. 376 с.
22. Рудинская Е.В., Яромич С.А. Корпоративный менеджмент: учебное пособие. К.: КНТ ; Эльга-Н, 2008. 416 с.

23. Кісіль М. І. Критерії, методи та показники визначення ефективності інвестицій у сільському господарстві. *Ефективність інвестицій у садівництво : наукове видання*. Тернопіль, Крок. 2011. 234 с.

24. Кісіль М. І. Проблеми інвестиційного забезпечення сільського господарства і міжгалузеві диспропорції. *Вісник ХНАУ: Серія Економіка АПК і природокористування*. ХНАУ, 2004. №7. С. 89-94.

25. Кісіль М. І., Спринчук Н. А., Воронецька І. С. та ін; за ред. М. І. Кісіля. *Методи і практика оцінки ефективності інвестицій у польове кормовиробництво сільськогосподарських підприємств: монографія*. К. : ННЦ «ІАЕ», 2014. 304 с.

26. Маркс К. Капітал. Т. 1 // Маркс К., Енгельс Ф. Соч. 2-е изд. Т. 23. С. 529 – 612.

27. Майорова, Т. В. Інвестиційна діяльність: навчальний посібник / Т. В. Майорова. К. : ЦУЛ, 2003. 376 с.

28. Марцин В.С. Стратегія розвитку інвестиційної діяльності в економіці України. *Актуальні проблеми економіки*. 2007, № 9. с. 57-65

29. Малік Л.М. Методологічні аспекти управління власністю як капіталом. *Агроінком*. № 9-10. 2005. С. 57 – 61.

30. Матвійчук А.В. Економічні ризики в інвестиційній діяльності: Монографія. Вінниц. нац. техн. ун-т.-Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2005. 205 с.

31. Міщенко А.П. Стратегічне управління: навч. посібн. Дніпропетровськ: Вид-во ДУЕП, 2003. 261 с.

32. Офіційний сайт державної статистики. Приведена статистика основних показників сфери роздрібної торгівлі URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 2.06.2021)

33. Пересада А. А. Інвестиційний аналіз: навчально-методичний посібник для самост. вивч. дисц.; Мін-во освіти і науки України. К. : КНЕУ, 2003. 134 с.

34. Прокоф'єв Я. Оцінка чинників ризику інноваційного розвитку. Схід. 2006. № 3. С. 3 - 5.
35. Попова В.В. Факторная теория экономического роста и развития: Монография. К.: Изд-во Европ. ун-та, 2005. 451 с.,
36. Савчук В. П. Анализ и разработка инвестиционных проектов: учебное пособие. КНЭУ, Днепропетровская гос. металлургическая академия Украины. К. : Абсолют-В : Эльга, 1999. 304 с.
37. Сайт державного агентства з інвестицій та інновацій. Приведена статистика основних показників сфери роздрібної торгівлі URL <http://www.in.gov.ua> (дата звернення 2.06.2021)
38. Система управління прибутком як умова ефективного функціонування підприємства / Ж.М. Жигалкевич, Е.С. Фісенко / *Економіка та суспільство*. 2016. №4. URL: <http://economyandsociety.in.ua>. (дата звернення 2.06.2021)
39. Слав'юк Р.А. Структурування власного капіталу підприємств України. *Фінанси України*. № 8. 2005. с. 123 – 131.
40. Спасів Н.Я. Теоретичні аспекти сутності основного капіталу підприємницьких структур. *Фінанси України*. № 8. 2004. с. 126 – 131.
41. Скалюк Р.В. Управління прибутком підприємств: стратегічний підхід. *Фінанси, облік і аудит*. 2013. № 2(22). С. 109–118
42. Ткаченко Є. Ю. Система управління прибутком підприємства. *Вісник Сумського національного аграрного університету*. 2006. № 3. С. 13–14.
43. Удалих О.О. Управління інвестиційною діяльністю промислового підприємства. 2006 р. 292 с.
44. Фінансовий словник-довідник. За ред. М.Я. Дем'яненка. К.: ІАЕ УААН, 2003. 555 с.
45. Хобта В.М. Управління інвестиціями: навчальний посібник. Донецьк: ДонНТУ, 2005. 394 с.

46.Хобта В.М.,. Попова О.Ю, Мешков А.В. Активізація і підвищення ефективності інвестиційних процесів на підприємствах : Монографія; НАН України, Ін-т економіки пром-сті , Донец. нац. техн. ун-т ., Донецьк, 2005. 343 с.

47.Череп А.В. Економічний аналіз: навч. посіб. К.: Кондор, 2005. 160 с.

48.Чорна О.М., Мацнєва О.О. Механізм управління прибутком підприємства в Україні. *Фінанси, банки, інвестиції*. 2012. № 1. С. 30–35

49.Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз : підручник. К.: Центр учбової літератури, 2008. 566 с.

50.Циганов О. Етапи формування державної інноваційно-інвестиційної політики. *Схід*. 2007, № 6, с.4-6

ДОДАТКИ

Bondar Nazar Viktorovich

Баланс станом на 2018 рік

Актив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи:			
- залишкова вартість	010	0	0
- первісна вартість	011	0	0
- накопичена амортизація	012	(0)	(0)
Незавершене будівництво	020	0	0
Основні засоби:			
- залишкова вартість	030	2505	2394
- первісна вартість	031	6452	6415
- знос	032	(3947)	(4021)
Довгострокові біологічні активи:			
- справедлива (залишкова) вартість	035	131	131
- первісна вартість	036	1013	1013
- накопичена амортизація	037	(882)	(882)
Довгострокові фінансові інвестиції:			
- які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	040	0	0

- інші фінансові інвестиції	045	0	0
Довгострокова дебіторська заборгованість	050	0	0
Справедлива (залишкова) вартість інвестиційної нерухомості	055	0	0
Первісна вартість інвестиційної нерухомості	056	0	0
Знос інвестиційної нерухомості	057	(0)	(0)
Відстрочені податкові активи	060	0	0
Гудвіл	065	0	0
Інші необоротні активи	070	0	0
Гудвіл при консолідації	075	0	0
Усього за розділом I	080	2636	2525
II. Оборотні активи			
Виробничі запаси	100	218	200
Поточні біологічні активи	110	81	130
Незавершене виробництво	120	42	45
Готова продукція	130	0	0
Товари	140	0	0
Векселі одержані	150	0	0
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:			
- чиста реалізаційна вартість	160	67	58
- первісна вартість	161	67	58

- резерв сумнівних боргів	162	(0)	(0)
Дебіторська заборгованість за рахунками:			
- за бюджетом	170	0	4
- за виданими авансами	180	0	0
- з нарахованих доходів	190	0	0
- із внутрішніх розрахунків	200	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	210	13	0
Поточні фінансові інвестиції	220	0	0
Грошові кошти та їх еквіваленти:			
- в національній валюті	230	2	12
- у т.ч. в касі	231	0	0
- в іноземній валюті	240	0	0
Інші оборотні активи	250	0	0
Усього за розділом II	260	423	449
III. Витрати майбутніх періодів	270	0	0
IV. Необоротні активи та групи вибуття	275	0	0
Баланс	280	3059	2974

Пасив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			

Статутний капітал	300	2602	2602
Пайовий капітал	310	0	0
Додатковий вкладений капітал	320	0	0
Інший додатковий капітал	330	404	404
Резервний капітал	340	0	0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	350	-24	-72
Неоплачений капітал	360	(0)	(0)
Вилучений капітал	370	(0)	(0)
Накопичена курсова різниця	375	0	0
Усього за розділом I	380	2982	2934
Частка меншості	385	0	0
II. Забезпечення наступних виплат та платежів			
Забезпечення виплат персоналу	400	0	0
Інші забезпечення	410	0	0
Сума страхових резервів	415	0	0
Сума часток перестраховиків у страхових резервах	416	0	0
Цільове фінансування	420	15	0
Усього за розділом II	430	15	0
III. Довгострокові зобов'язання			
Довгострокові кредити банків	440	0	0

Інші довгострокові фінансові зобов'язання	450	0	0
Відстрочені податкові зобов'язання	460	0	0
Інші довгострокові зобов'язання	470	0	0
Усього за розділом III	480	0	0
IV. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	500	0	0
Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	510	0	0
Векселі видані	520	0	0
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	530	14	0
Поточні зобов'язання за розрахунками:			
- з одержаних авансів	540	0	0
- з бюджетом	550	9	1
- з позабюджетних платежів	560	0	0
- зі страхування	570	22	4
- з оплати праці	580	11	10
- з учасниками	590	0	0
- із внутрішніх розрахунків	600	0	0
Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами та групами вибуття, утримуваними для продажу	605	0	0
Інші поточні зобов'язання	610	6	25

Усього за розділом IV	620	62	40
V. Доходи майбутніх періодів	630	0	0
Баланс	640	3059	2974

Примітки д/н

Керівник Грищенко Володимир Миколайович

Головний бухгалтер Волох Лідія Василівна

Bondar Nazar Viktorovich

Звіт про фінансові результати за рік

I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За попередній період
1	2	3	4
Доход (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	010	296	144
Податок на додану вартість	015	59	24
Акцизний збір	020	(0)	(0)
	025	(0)	(0)
Інші вирахування з доходу	030	(0)	(0)
Чистий доход (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	035	237	120
Собівартість реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	040	(260)	(132)
Валовий прибуток:			
- прибуток	050	0	0
- збиток	055	(23)	(12)
Інші операційні доходи	060	215	343
У т.ч. дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції, одержаних у наслідок сільськогосподарської діяльності	061	4	0
Адміністративні витрати	070	(72)	(82)

Витрати на збут	080	(0)	(0)
Інші операційні витрати	090	(168)	(261)
У т.ч. витрати від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції, одержаних у наслідок сільськогосподарської діяльності	091	(5)	(0)
Фінансові результати від операційної діяльності:			
- прибуток	100	0	0
- збиток	105	(48)	(12)
Доход від участі в капіталі	110	0	0
Інші фінансові доходи	120	0	0
Інші доходи	130	0	0
Фінансові витрати	140	(0)	(0)
Втрати від участі в капіталі	150	(0)	(0)
Інші витрати	160	(0)	(0)
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	165	0	0
Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування:			
- прибуток	170	0	0
- збиток	175	(48)	(12)
У т.ч. прибуток від припиненої діяльності та/або прибуток від переоцінки необоротних активів та групи вибуття у наслідок припинення діяльності	176	0	0
У т.ч. збиток від припиненої діяльності та/або збиток від переоцінки необоротних активів та групи вибуття у наслідок припинення	177	(0)	(0)

діяльності			
Податок на прибуток від звичайної діяльності	180	(0)	(0)
Дохід з податку на прибуток від звичайної діяльності	185	0	0
Фінансові результати від звичайної діяльності:			
- прибуток	190	0	0
- збиток	195	(48)	(12)
Надзвичайні:			
- доходи	200	0	0
- витрати	205	(0)	(0)
Податки з надзвичайного прибутку	210	(0)	(0)
Частка меншості	215	0	0
Чистий:			
- прибуток	220	0	0
- збиток	225	(48)	(12)
Забезпечення матеріального заохочення	226	0	0

II. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Найменування показника	Код рядка	За звітний період	За попередній період
1	2	3	4
Матеріальні затрати	230	229	29

Витрати на оплату праці	240	104	138
Відрахування на соціальні заходи	250	23	26
Амортизація	260	86	91
Інші операційні витрати	270	97	55
Разом	280	539	339

III. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За попередній період
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	300	0	0
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	310	0	0
Чистий прибуток, (збиток) на одну просту акцію	320	0	0
Скоригований чистий прибуток, (збиток) на одну просту акцію	330	0	0
Дивіденди на одну просту акцію	340	0	0

Примітки

Інформація у рядках 320, 330 та 340 Розділу III "Розрахунок показників прибутковості акцій" надана в одиницях виміру - гривня.

Керівник

Грищенко Володимир Миколайович

Головний бухгалтер

Волох Лідія Василівна

Звіт про рух грошових коштів за рік

Стаття	Код рядка	За звітний період		За попередній період	
		Надходження	Видаток	Надходження	Видаток
1	2	3	4	5	6
I. Рух коштів у результаті операційної діяльності					
Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування	010	0	48	0	12
Коригування на:					
- амортизацію необоротних активів	020	86	X	91	X
- збільшення (зменшення) забезпечень	030	0	0	0	0
- збиток (прибуток) від нереалізованих курсових різниць	040	0	0	0	0
- збиток (прибуток) від неопераційної діяльності	050	0	0	0	0
Витрати на сплату відсотків	060	0	X	0	X
Прибуток (збиток) від операційної діяльності до зміни в чистих оборотних активах	070	38	0	79	0
Зменшення (збільшення):					
- оборотних активів	080	0	16	0	50
- витрат майбутніх періодів	090	0	0	0	0

Збільшення (зменшення):					
- поточних зобов'язань	100	0	41	1	0
- доходів майбутніх періодів	110	0	0	0	0
Грошові кошти від операційної діяльності	120	0	19	30	0
Сплачені:					
- відсотки	130	X	0	X	0
- податки на прибуток	140	X	0	X	0
Чистий рух коштів до надзвичайних подій	150		0		0
Рух коштів від надзвичайних подій	160	0	0	0	0
Чистий рух коштів від операційної діяльності	170	0	19	30	0
II. Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності					
Реалізація:					
- фінансових інвестицій	180	0	X	0	X
- необоротних активів	190	0	X	0	X
- майнових комплексів	200	0	0	0	0
Отримані:					
- відсотки	210	0	X	0	X
- дивіденди	220	0	X	0	X
Інші надходження	230	0	X	0	X

Придбання:					
- фінансових інвестицій	240	X	0	X	0
- необоротних активів	250	X	0	X	0
- майнових комплексів	260	X	0	X	0
Інші платежі	270	X	0	X	0
Чистий рух коштів до надзвичайних подій	280	0	0	0	0
Рух коштів від надзвичайних подій	290	0	0	0	0
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	300	0	0	0	0
III. Рух коштів у результаті фінансової діяльності					
Надходження власного капіталу	310	0	X	0	X
Отримані позики	320	0	X	0	X
Інші надходження	330	29	X	0	X
Погашення позик	340	X	0	X	0
Сплачені дивіденди	350	X	0	X	0
Інші платежі	360	X	0	X	32
Чистий рух коштів до надзвичайних подій	370	29	0	0	32
Рух коштів від надзвичайних подій	380	0	0	0	0
Чистий рух коштів від фінансової діяльності	390	29	0	0	32

Чистий рух коштів за звітній період	400	10	0	0	2
Залишок коштів на початок року	410	2	X	4	X
Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів	420	0	0	0	0
Залишок коштів на кінець року	430	12	X	2	X

Примітки

д/н

Керівник

Грищенко Володимир Миколайович

Головний бухгалтер

Bondar Nazar Viktorovich

Зменшення номінальної вартості акцій	250	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Інші зміни в капіталі:										
Списання невідшкодованих збитків	260	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Безкоштовно отримані активи	270	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	280	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Разом змін в капіталі	290	0	0	0	0	0	-48	0	0	-48
Залишок на кінець року	300	2602	0	0	404	0	-72	0	0	2934

Примітки

д/н

Керівник

Грищенко Володимир Миколайович

Головний бухгалтер

Волох Лідія Василівна

